

STORTINGET

Innst. 258 S

(2023–2024)

Innstilling til Stortinget
fra næringskomiteen

Meld. St. 11 (2023–2024)

Innstilling fra næringskomiteen om Strategi for auka sjølvforsyning av jordbruksvarer og plan for opptrapping av inntektsmoglegheitene i jordbruket

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Del I – Strategi for auka sjølvforsyning av jordbruksvarer i Noreg

Meld. St. 11 (2023–2024) til Stortinget er ei oppfølging av regjeringsplattforma og eit svar på oppmødingsvedtak nr. 866 frå Stortinget juni 2023, jf. boks 1.1 i meldinga. Av Prop. 1 S (2023–2024) går det fram at regjeringa vil leggje fram ei konkretisering av ein strategi for auka sjølvforsyning slik at han kan handsamast av Stortinget før jordbruksoppgjæret 2024.

Krig, ustabile forsyningar av mat og energi og store klima- og miljøutfordringar pregar kvardagen til millionar av menneske verda over. Den globale usikkerheita understrekar tydinga av eigen matproduksjon som ein viktig del av beredskapen mot kriser i Noreg. Eit aktivt jordbruk i heile landet og ein berekraftig matproduksjon er viktig for at vi skal kunne skape ei trygg framtid for folk i Noreg. Jordbruket sitt samfunnsoppdrag er å sikre befolkninga nok og trygg mat produsert på norske naturressursar, og gjennom dette bidra til sysselsetjing i heile landet, god ernæring og helse.

Regjeringa viser i meldinga til Hurdalsplattforma og at sjølvforsyninga, korrigert for import av førråvarer, skal aukast samstundes som klimagassutsleppa frå landbruket skal reduserast og opptaket av karbon au-

kast. I tillegg skal produksjonen tilpassast eit endra og vanskelegare klima. Det vert lagt til grunn at ein variert bruksstruktur, som er tilpassa norske naturressursar og geografi, gjev dei beste moglegheitene for å produsere mat på ein berekraftig og klimavennleg måte. Ein berekraftig matproduksjon og auka sjølvforsyningsgrad handlar òg om andre viktige samfunns mål, som til dømes verdiskaping, arbeidsplassar i heile Noreg og god folkehelse.

Totalberedskapskommisjonen skriv i sin rapport at matproduksjon er viktig beredskap, og kommisjonen sin hovudkonklusjon under vurderinga av matforsyning er at «det er nødvendig å øke selvforsyningsgraden». Kommisjonen tilrår «å umiddelbart leggje planer for økt selvforsyningsgrad basert på norske råvarer». Meldinga er eit svar på det siste.

Regjeringa viser i meldinga til at den endra geopolitiske situasjonen, gjer at regjeringa er oppteken av sikkerheit for befolkninga og arbeider på alle felt for å styrke beredskapen. Matberedskapen er ein sentral del av totalberedskapen og auka sjølvforsyning er eit viktig element inn i denne samla satsinga på matberedskap.

Sjølvforsyningsgraden er eit mål på kor mykje av heimemarknaden målt på energibasis som er produsert i Noreg, og er eit av fleire mål på kva marknadsandel den norske matsektoren har i den norske matmarknaden. Sjølvforsyningsgraden vert påverka av ei rekkje tilhøve både på produksjons- og forbrukssida – mange av desse ligg utanfor jordbrukspolitikken.

På produksjonssida er naturgjevne produksjonstilhøve, klima og kvalitetskrav viktige faktorar. Auka plan-teproduksjon til mat og for i Noreg er heilt avgjerande for å auka sjølvforsyninga. Det handlar om å produsere meir av dei vegetabilske matvarene i Noreg, satse på bruk av beiteressursane, auka bruk av gras framfor kraft-

fôr og auka norskandel i kraftfôret. Ein avgjerande føresetnad for auka sjølvforsyning er auka lønnsemd for produksjon av mat. Regjeringa legg i tråd med Hurdalsplattforma fram ein opptrappingsplan for inntektsmoglegheitene i jordbruket, jf. del 2 av meldinga.

For å auke sjølvforsyninga er det avgjerande å oppretthalde den høge norskandelen for dei produkta som allereie har høg norskandel, mellom anna kjøt, egg og mjølkeprodukt.

På forbrukssida er forbrukarpreferansar/-trendar og prisar viktige faktorar som påverkar etterspurnaden. Fleire utgreingar viser at ein vesentleg auke i sjølvforsyningsgraden er avhengig av mellom anna endringar i kosthaldet i retning energirike plantevekstar til mat som kan produserast i Noreg, samstundes som den høge sjølvforsyningsgraden på husdyrprodukt vert oppretthalde. Ein samla innsats frå næring og myndigheiter for å auke etterspurnaden etter norske jordbruksvarer frå forbrukarar, storhushaldningar, bedrifter og det offentlege, er òg viktig for å auke sjølvforsyninga.

For å oppnå varig auke i sjølvforsyninga er ein avhengig av bidrag frå alle aktørane i verdikjeda for mat. Sentrale bidrag i denne samanhengen er forskning, agromoni og produktutvikling. Det er særskilt viktig at norske produkt opprettheld konkurransekrafta mot importerte varer. Det vil seie at dei norske varene har eigenskapar som gjer at dei etter ei totalvurdering, av mellom anna kvalitet, pris og produksjonsmetode, framstår som meir attraktive enn importerte alternativ.

I meldinga presenterer regjeringa ein strategi der auka planteproduksjon utgjer eit sentralt element for korleis sjølvforsyningsgraden skal kunne aukast frå dagens nivå og opp mot 50 pst.

Sjølvforsyningsgraden vert påverka av fleire faktorar, mellom anna opptrappingsplanen for auka inntektsmoglegheiter i jordbruket, som er omtalt i del 2 av meldinga. Dei overordna landbrukspolitiske målsetjingane, med matsikkerheit og beredskap, landbruk over heile landet, auka verdiskaping og berekraftig landbruk med lågare utslepp av klimagassar ligg, saman med regjeringa si politiske plattform, til grunn for arbeidet. Det same er tilfelle med Noregs internasjonale forpliktingar, mellom anna gjennom EØS-avtalen og WTO-avtalen. Regjeringa sitt arbeid med styrka konkurranse og meir mangfald i daglegvaremarknaden kan òg verke inn. Viktige føresetnader for auka sjølvforsyning er trygg mat og god dyre- og plantehelse. Regjeringa skal leggje fram ei stortingsmelding om dyrevelferd for Stortinget i 2024. Meldingsarbeidet rettar merksemd på tilhøve som denne regjeringa prioriterer høgt: både dyrevelferd og vilkåra for dyrehald i primærnæringane. Produksjon av trygg mat skaper tillit, møter forbrukarpreferansar og sikrar avsetnad av varer og legitimitet for eit levande landbruk og for næringsmiddelindustrien.

Alle tiltak i jordbrukspolitikken framover må vurderast opp mot korleis desse påverkar målet som er sett om auka sjølvforsyning. Regjeringa meiner det er naudsynt at mange av verkemidla vert drøfta og utforma i jordbruksforhandlingane.

Meldinga omhandlar auka sjølvforsyning av jordbruksvarer. Noreg har i tillegg ein stor produksjon av fisk og sjømat. Dette har stor tyding for norsk matberedskap. Sjølvforsyningsgraden vert òg påverka av val på andre politikkområde, som auka verdiskaping og næringsutvikling, klimapolitikk, betra folkehelse og ein aktiv distriktpolitikk.

Hovudstrategien som vert lagt til grunn for arbeidet med auka sjølvforsyning er å forbetre og auke produksjon av planteprodukt, både til mat og til fôr, på ein måte som styrker jordbruket si konkurransekraft mot import.

I kapittel 1 i meldinga er det ein kort omtale av dei landbrukspolitiske måla, FN's mål om berekraftig matproduksjon og rapportane frå Riksrevisjonen og Totalberedskapskommisjonen. Kapittel 2 avklarar omgrep som vert brukt for å omtale sjølvforsyninga og omtalar utvikling og status. Kapittel 3 gjennomgår det eksisterande kunnskapsgrunnlaget. I dei to føregåande jordbruksoppgjera har det vorte lagt til rette for auka sjølvforsyning m.a. ved målretting av tilskot og satsing på forskning og utvikling. Dette vert omtala i kap. 3.2 i meldinga. Organisasjonar med tilknytning til jordbruket har kome med innspel til arbeidet, både i møte og skriftleg. Desse vert gjennomgått i kapittel 3.3, før ein kort gjennomgang av arbeidet med sjølvforsyning i europeiske land. Kapittel 4 gjennomgår forbrukarpreferansar og tydinga av kosthaldet. Regjeringa sin strategi vert presentert i kapittel 5, og dei økonomiske og administrative konsekvensane er omtala i kapittel 6.

1.2 Del II – Plan for opptrapping av inntektsmoglegheitene i jordbruket

Regjeringa starta på ei opptrapping av inntektsmoglegheitene i jordbruket allereie hausten 2021. I kapittel 7 i meldinga legg regjeringa fram ein plan for vidare opptrapping av inntektsmoglegheitene. Regjeringa vil leggje til rette for at nivået på inntektsmoglegheitene i jordbruket kan kome på nivå med løn for samlikningsgruppa innan 2027, under nokre føresetnader som vert omtala her. I Hurdalsplattforma seier regjeringa at ein opptrappingsplan skal baserast på eit nytt talgrunnlag. Avtalepartane har bede Budsjettnemnda for jordbruket om endringar i talgrunnlaget til forhandlingane. Dette materialet vil ligge føre midt i april 2024. I proposisjonen om jordbruksoppgjeret vil regjeringa gjere nærmare greie for status for opptrappinga i lys av det oppdaterte talgrunnlaget.

Pkt. 7.1 i meldinga omtalar inntekt, verkemiddel og mål og pkt. 7.2 omhandlar inntektsmål og inntekstmåling. Nytt talgrunnlag og prinsippa i planen vert omtala i pkt. 7.3 i meldinga. Pkt. 7.4 i meldinga omtalar samanlikningsgruppe for inntektssamanlikninga, og pkt. 7.5 omtalar årsverksomgrepet. I pkt. 7.6 i meldinga omtalar regjeringa opptrapping av inntektsmoglegheitene, og i pkt. 7.7 økonomiske konsekvensar.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sverre Myrli, Runar Sjøstad, Rune Støstad og Solveig Vitanza, fra Høyre, Olve Grotle, Linda Hofstad Helleland og Lene Westgaard-Halle, fra Senterpartiet, Jenny Klinge, lederen Willfred Nordlund og Per Olav Tyldum, fra Fremskrittspartiet, Sivert Bjørnstad og Bengt Rune Strifeldt, fra Sosialistisk Venstreparti, Torgeir Knag Fylkesnes, fra Rødt, Geir Jørgensen, fra Venstre, Alfred Jens Bjørlo, og fra Miljøpartiet De Grønne, Rasmus Hansson, viser til Meld. St. 11 (2023–2024) – Strategi for auka sjølvforsyning av jordbruksvarer og plan for opptrapping av inntektsmoglegheitene i jordbruket.

Komiteen viser til at krig og konflikt, ustabile forsyninger av mat og energi og store klima- og miljøutfordringer preger verden. Denne globale usikkerheten understreker betydningen av egen matproduksjon som en viktig del av beredskapen mot kriser i Norge.

Komiteen viser til Totalberedskapskommisjonens utredning (NOU 2023:17 Nå er det alvor), som slo fast at matproduksjon basert på norske arealressurser er en sentral del av Norges beredskap. Komiteen viser videre til at Totalberedskapskommisjonen klare anbefaling om å legge planer for økt selvforsyningsgrad. Komiteen er tilfreds med at regjeringen deler dette synet, og mener den endrede geopolitiske situasjonen gjør at det er nødvendig å styrke matvareberedskapen, og at økt selvforsyning er avgjørende for å oppnå dette.

Komiteen mener Norge har et ansvar, som alle andre land, for å ta i bruk våre ressurser for å sikre nok matproduksjon i en situasjon hvor verdens befolkning øker og global matsikkerhet svekkes. Å basere for mye av eget behov på import av mat og råvarer fra det internasjonale markedet vil kunne være en risikofaktor og gå ut over andre lands matsikkerhet. Komiteen viser til at økt selvforsyningsgrad gjennom økt planteproduksjon i Norge korrigert for import av fôr vil kunne ivareta og gjenreise kulturlandskapet i hele landet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, støtter målet om å øke selvforsyningsgraden i Norge til 50 pst korrigert for import av fôr.

Komiteen viser til at lønnsomhet i drift og investeringer i jordbruket er det viktigste tiltaket for å sikre at selvforsyningsmålet kan nås. Komiteen viser til at særlig økt lønnsomhet i planteproduksjonen vil være avgjørende.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser videre til at en opptrapping av inntektsmulighetene i jordbruket er viktig for å sikre lønnsomheten for bonden, slik at selvforsyningsmålet kan realiseres, og at en plan for opptrapping baseres på et nytt tallgrunnlag.

Flertallet viser til at verden har endret seg, og at den sikkerhetspolitiske situasjonen er forverret. Dette understreker viktigheten av økt selvforsyning, med matproduksjon basert på en variert bruksstruktur i hele landet som er tilpasset norsk natur, geografi og våre naturressurser. Økt selvforsyning av mat er viktig for alle i Norge. For det første er sikker tilgang på mat i en krise en avgjørende del av vår nasjonale beredskap. For det andre bidrar økt matproduksjon til økt verdiskapning, arbeidsplasser og bosetting i hele landet. For det tredje er det viktig for miljø, klima, dyrevelferd, trygg mat og kulturlandskap.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet ser det som viktig å styrke vår nasjonale beredskap, og viser til at regjeringen i Hurdalsplattformen har varslet at selvforsyningen, korrigert for import av fôrråvarer, skal økes samtidig som klimagassutslipp fra landbruket skal reduseres og opp-taket av karbon økes. I tillegg skal produksjonen tilpasses et endra og vanskeligere klima.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Rødt, viser også til Totalberedskapskommisjonen, som i sin rapport skriver at matproduksjon er viktig beredskap, og konkluderer under vurderingen av matforsyning med at «det er nødvendig å øke selvforsyningsgraden». Kommisjonen anbefaler derfor «å umiddelbart legge planer for økt selvforsyningsgrad basert på norske råvarer».

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at Meld. St. 11 (2023–2024) svarer ut dette. Disse medlemmer ser det som viktig å styrke beredskapen, og mener at økt selvforsyning er viktig for å sikre økt matberedskap.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at Meld. St. 11 (2023–2024) er en videreføring av dagens virkemidler med få endringer i gjeldende tallgrunnlag. Som meldinga konkluderer (side 48):

«Ingen av tiltaka i meldinga fordrar vesentlige systemendringer.»

2.1 Del I – Strategi for økt selvforsyning av jordbruksvarer i Norge

2.1.1 INNLEDENDE MERKNADER

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne, deler regjeringens hovedstrategi for økt selvforsyning ved å forbedre og øke produksjonen av planteprodukt, både til mat og til fôr, på en måte som styrker jordbrukets konkurransekraft mot import, slik at etterspørselen etter norske jordbruksvarer øker. Flertallet viser til at jordbruksavtalen og andre jordbrukspolitiske virkemiddel vil være de viktigste for å øke selvforsyningen.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Venstre, viser videre til at en vesentlig økning i selvforsyningen også er avhengig av kosthold som tar utgangspunkt i hva som kan produseres basert på norske arealressurser. Dette krever endringer i retning energirike plantevekster for mat som kan produseres i Norge, samtidig som den høye selvforsyningsgraden på husdyrprodukter opprettholdes. Dette flertallet viser til at en forutsetning for økt selvforsyning er økt lønnsomhet for produksjon av mat i Norge.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at i dag er selvforsyningsgraden, korrigert for import av fôrråvarer og forbruk av fisk og sjømat, på om lag 40 pst., og regjeringen har satt som mål at selvforsyningsgraden skal økes til 50 pst.

Disse medlemmer viser videre til at strategien legger opp til å forbedre og øke produksjonen av planteprodukter, både til mat og til fôr, på en måte som styrker jordbruket sin konkurransekraft mot import. Det er i denne forbindelse viktig å forbedre konkurransekraften til norske jordbruksprodukter, slik at forbrukerne velger norske produkter når de handler mat. Styrka konkurransekraft for norske produkter er imidlertid avhengig av blant annet pris, kvalitet, produksjonsmåte, innovasjon og evnen til å møte endringer i forbrukertrender.

Disse medlemmer viser videre til at regjeringen vil øke planteproduksjonen, både til mat og til fôr. Her er ordninger over jordbruksavtalen viktig, sammen

med blant annet jordvern og sortsutvikling for å sikre bonden klimatilpassa og sterke sorter.

Disse medlemmer merker seg at det største potensialet for økt selvforsyningsgrad er å produsere mer norsk matkorn av kvalitet, slik at møller og bakere kan bruke mer norsk råvare. Disse medlemmer vil samtidig opprettholde den høye selvforsyningsgraden Norge allerede har på husdyrprodukter – for eksempel melk, kjøtt og egg.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, erkjent med at det er et stort potensial for bedre grasdyrking. Det vil kunne gi mindre behov for kraftfôr til ku, sau og geit. Flertallet viser også til at mye av kornet vi produserer i Norge, går til dyrefôr.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at mer og bedre kornproduksjon vil redusere importbehovet til dette. For å få til dette må man ha et samarbeid i hele verdikjeden for mat:

- Bønder og næringsliv må delta med god agronomi, forskning og produktutvikling.
- Staten må bidra med gode og stabile rammevilkår, både for produsenter og næringsliv, blant annet over jordbruksavtalen.
- Man må styrke lønnsomheten for produksjon av jordbruksprodukter i Norge, sikre importvernet for norsk jordbruk og øke kunnskapen om innkjøpsregelverket for å sikre avsetning av norske varer.

Komiteen er stolte av den norske bonden og den kontinuerlige innsatsen for å forsyne landet med sunn og næringsrik mat. Gjennom årtier med hardt arbeid, tålmodighet og dedikasjon har bøndene vært ryggraden i norsk matproduksjon. Landbrukets historie handler ikke om «status quo», men om et stadig arbeid for å tilpasse seg ny kunnskap, nye metoder og nye utfordringer.

Den norske bonden har ikke bare et yrke, men en livsstil tuftet på verdier som respekt for naturen, ansvar for fellesskapet og en dyp forståelse av bærekraft. Gjennom generasjoner har bøndene skapt unike kulturlandskap som speiler Norges rike arv og kulturelle identitet.

Norsk landbruk har vært en bærebjelke i samfunnet, og landbrukets rolle vil bare bli enda viktigere i årene som kommer. Med stadig mer uforutsigbare klimaforhold og globale handelsutfordringer er det essensielt å ha et sterkt landbruk som kan tilpasse seg og produsere mat under skiftende ytre påvirkninger.

I tillegg til å være matprodusenter, fungerer norske bønder også som «vaktmestre» for norsk natur, kulturlandskap og biologisk mangfold. Men det betyr også at

man må legge til rette for at de kan beholde den rollen fremover, og sikre et robust og bærekraftig norsk landbruk som også hensyntar mangfoldet i den norske naturen.

Mot 2040 må Norge styrke norsk landbruk gjennom investeringer i forskning, teknologi og infrastruktur. Dette inkluderer å støtte bøndene i å ta i bruk ny teknologi for å øke effektiviteten og bærekraften i produksjonen, samtidig som man opprettholder høye standarder for dyrevelferd og naturvern.

Samtidig må det legges til rette for at unge mennesker ser landbruket som en attraktiv karrierevei. Å sikre at det finnes en ny generasjon av bønder som er villige til å ta over gårdsdriften, er avgjørende for å opprettholde kontinuitet og innovasjon i næringen.

Videre må det satses på å redusere sårbarheten i matforsyningen gjennom å diversifisere produksjonen og styrke produksjonen av den maten Norge trenger. Dette vil bidra til å sikre at Norge kan klare seg selv i tilfelle av eksterne kriser eller forstyrrelser i verdensmarkedene.

I sum er norsk landbruk, matproduksjon og bønder hjørnesteiner i Norges beredskap og selvforsyning. Å investere i disse sektorene er ikke bare en investering i landets fremtidige mattrygghet, men også i Norges nasjonale sikkerhet, økonomi og bærekraft.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, støtter på denne bakgrunn de overordnede målsettinger knyttet til økt selvforsyning av jordbruksvarer i Norge, samtidig som klimagassutslippene fra landbruket skal reduseres.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne vil imidlertid understreke at en helt nødvendig konsekvens av disse målsettingene er at man må legge om fra en «smal» landbrukspolitik til en bredere matsystempolitikk, hvor folkehelse, klima, natur og landbruks- og matpolitikk blir sett i sammenheng.

Disse medlemmer merker seg at Norge i dag har 90–100 pst. selvforsyningsgrad av kjøtt og andre husdyrprodukter, samtidig som at man vet at både av klimahensyn og av hensyn til helse og kosthold må det totale kjøttforbruket reduseres i framtida. Disse medlemmer mener at både av beredskapshensyn, av hensyn til helse, klima og miljø og av hensyn til den økonomiske bærekraften i norsk landbruk i framtida, er det avgjørende at vi lykkes med en omlegging av norsk matproduksjon til økt produksjon av plantebaserte, vegetabiliske produkter både til mat og fôr.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne mener derfor at en større del av tilskuddsordningen under

jordbruksavtalen må vris fra husdyrhold til grøntproduksjon, det må legges mer vekt på å holde areal brukt til husdyrproduksjon i hevd, og man må utnytte eksisterende jordbruksareal bedre innenfor bærekraftige rammer, blant annet gjennom å legge større vekt på jordhelse.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener at Norge har et stort potensial for dyrking av planteprotein til menneskemat og nytt fôr som alternativ til soya. Flertallet er også positive til økte forsøk med belgfrukter som proteinkilder, selv om dette i det store bildet neppe vil påvirke selvforsyningsgraden vesentlig.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne mener at hovedutfordringen med regjeringens strategi for økt selvforsyning er at den skal skje basert på et håp om at forbrukerne skal etterspørre mer plantebasert norskprodusert mat, samtidig som etterspørsel etter norske husdyrprodukter skal opprettholdes på minst dagens nivå, uten at noe av dette settes inn i en større sammenheng der folkehelse, klima, natur og landbruks- og matpolitikk blir satt i en helhetlig politikk.

Disse medlemmer vil samtidig understreke at selvforsyning handler om matmengden, produksjonsmetodene og ressursgrunnlaget. Økt selvforsyning fra norsk jordbruk krever økt produksjon av planter i Norge, enten som fôr til husdyr eller som matvarer for mennesker. Selvforsyningsstrategien må derfor omfatte tiltak for å øke både areal og avlinger av planter i Norge. Disse medlemmer mener at det er utfordrende at regjeringens stortingsmelding ikke presenterer en plan for hvordan produksjon av planter til fôr og mat i Norge kan gjøres mer lønnsomt.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne vil berømme regjeringen for selv å gi en treffende oppsummering av stortingsmeldingen i kapittel 6.2 Administrative konsekvenser, der det står rett ut at «Ingen av tiltaka i meldinga fordrar vesentlege systemendringar». Disse medlemmer er enige i at det er en dekkende beskrivelse av stortingsmeldingen, men vil påpeke at det er nettopp her hunden ligger begravet. Etter disse medlemmers syn er det nettopp «vesentlige systemendringar» som må til for å sikre en økt selvforsyningsgrad som både er i tråd med klimaforpliktelser, som tar naturhensyn, som er i tråd med helse- og kostholdsråd, som bidrar til satsing på ny teknologi og som også ser på hvilket eksportpotensial det kan være i norskproduserte jordbruksvarer og hva det i så fall vil medføre av mulig endret politikk knyttet til tollvern og internasjonale avtaler, og hva det igjen

må medføre av endringer i innretning og virkemidler i de årlige jordbruksavtalene.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne mener at det i kjølvannet av Meld. St. 11 (2023–2024) er nødvendig å starte arbeidet med et helt nytt og bredere kunnskapsgrunnlag som munner ut i en ny stortingsmelding som setter landbrukspolitikken inn i en større sammenheng og erstatter dagens gjeldende stortingsmelding om den «smale» landbrukspolitikken fra Meld. St. 11 (2016–2017) Endring og utvikling – En fremtidsrettet jordbruksproduksjon.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen snarest mulig starte arbeidet med en offentlig utredning som kan legge grunnlag for en stortingsmelding om fremtidens matsystemer, der folkehelse, klima, natur og landbruks- og matpolitikk blir satt i sammenheng.»

Komiteen viser videre til Totalberedskapskommisjonens rapport NOU 2023:17 Nå er det alvor – Rustet for en usikker fremtid, hvor viktigheten av økt selvforsyning av norskprodusert mat er et sentralt punkt. Kommisjonen peker bl.a. på at kontinuerlig innenlands matproduksjon, ivaretagelse av produksjonsgrunnlaget og velfungerende internasjonale handelssystem er avgjørende faktorer i en beredskapssammenheng. Videre peker kommisjonen på at Norge må over til en «føre varpolitikk» gjennom å sikre en stor og stabil produksjon av mat i Norge basert på norske ressurser. Komiteen er enig i Totalberedskapskommisjonens analyse og anbefalinger, og mener at det er avgjørende at regjeringen følger opp disse, og at tilstrekkelig produksjon av mat sikres under en krise.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet de Grønne, ønsker også en grundigere vurdering av Norges forsyningssikkerhet og selvforsyningsevne. Det er nødvendig å planlegge for scenarioer der import av mat fra andre land enn våre nordiske naboland mer eller mindre bortfaller i sin helhet, og ha en grunnleggende innsikt i hvor sårbar Norge som nasjon vil være i en slik situasjon, og i risikoen ved de relevante scenarioene som kan oppstå, som på ulike måter kan svekke norsk forsyningssikkerhet. Dersom tilgang på import skulle falle bort, må det utarbeides konkrete beredskapsplaner for hvordan vi kan omstille dagens eller morgendagens produksjon og kosthold til en kriseproduksjon som sikrer alle nordmenn tilgang til nok kalorier, i en kombinasjon av pro-

dukter både fra fisk og havbruk og fra jordbruket. En slik vurdering av selvforsyningsevnen vil også gi en bedre innsikt i hva som faktisk er norsk selvforsyning sammenlignet med selvforsyningsgraden.

Flertallet vil peke på at et nordisk samarbeid om matberedskap og forsyningssikkerhet er aktualisert ved at Sverige og Finland har blitt NATO-medlemmer. Et nordisk samarbeid for å styrke de nordiske landenes forsyningssikkerhet ved militære trusler vil etter flertallets syn være den beste og billigste måten å styrke norsk matberedskap på. Derfor bør det også utarbeides en felles nordisk risiko- og sårbarhetsanalyse. En slik analyse bør videre gjennomføres av uavhengige fagmyndigheter (fra matproduksjon), som Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) og Forsvarets forskningsinstitutt (FFI), i samarbeid med tilsvarende fagmyndigheter i de øvrige nordiske landene.

På denne bakgrunn fremmer komiteen følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vektlegge Norges beredskapspotensial i den videre oppfølgingen av Totalberedskapskommisjonens rapport NOU 2023: 17.»

«Stortinget ber regjeringen å sikre at kritiske samfunnsfunksjoner gis fortrinn ved kriser, slik at blant annet handel og produksjon av matvarer går mest mulig normalt under en krise.»

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at regjeringen følger opp totalberedskapskommisjonens rapport og at matpolitikken vil få en viktig rolle i denne sammenheng.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til at norsk næringsmiddelindustri er viktig for arbeidsplasser, verdiskaping og som avtaker av råvarer fra norsk jordbruk. Dette flertallet vil sikre næringsmiddelindustrien gode rammebetingelser og sette søkelys på hele verdikjeden for mat. Dette flertallet ser det derfor som viktig at det skal legges fram et veikart for næringsmiddelindustrien, for å legge til rette for en robust, innovativ og markedsretta matindustri.

På denne bakgrunn fremmer komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide konkrete beredskapsplaner for en krisesituasjon som sikrer alle nordmenn nok mat.»

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til å utarbeide en felles nordisk risiko- og sårbarhetsanalyse for forsyningsikkerhet for mat.»

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, påpeker at selvforsyningsgraden utregnes ved å se på hvor stor andel av kaloriinntaket i den norske befolkning som kommer fra matvarer produsert i Norge. Selvforsyningsgraden reduseres ved import av innsatsfaktorer til fôr, som i krise kan erstattes av norskproduserte innsatsfaktorer. Dette flertallet mener innretningen av selvforsyningsgraden er såpass mangelfull at selvforsyningsgraden kan gi et ukorrekt bilde av norsk matproduksjon. Dette flertallet viser blant annet til at poteter, som Norge har en selvforsyningsgrad på om lag 75 pst. på, er en kalorifattig matvare som står for 4 pst. av energiforbruket. Sukker, som Norge har en lav produksjon av og som har en høy energitetthet, står derimot for rundt 10 pst. av energiforbruket, mens selvforsyningen er på 1 pst.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne mener at selv om selvforsyning og kriseseberedskap må sees i sammenheng, er det matsikkerheten som må være førende i en krigs- eller krisesituasjon. Norge har en høy produksjon av mat som eksporteres, og det er helt naturlig å legge til grunn vridninger i kostholdsvanene i en eventuell krigs- eller krisesituasjon.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne mener at et selvforsyningsmål har liten verdi hvis det ikke er tidfestet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen arbeide etter et mål om at 50 pst. selvforsyning, korrigert for import av fôr, skal nås innen 2030.»

2.1.2 KONKURRANSEKRAFT FOR NORSK MAT

Komiteen viser til at økt selvforsyning er avhengig av at forbrukerne etterspør norske jordbruksvarer, og at en økning i inntektsmulighetene ikke vil bidra til å øke selvforsyningen dersom jordbruksvarene ikke blir etterspurt. Komiteen viser til at pris, kvalitet og evne til å møte endringer i forbrukertrender er viktig.

Komiteen mener det er viktig med et godt samspill i hele verdikjeden for mat. Komiteen mener at

konkurransesituasjonen i norsk dagligvare er for dårlig, noe som både kan føre til lite mangfold og for svak sammenheng mellom pris og kvalitet. Komiteen mener videre det er nødvendig å synliggjøre på en tydeligere måte koblingen mellom råvareproduksjon og næringsmiddelindustri, hvilke rammevilkår og virkemiddelindustrien har, og å vurdere om det bør gjøres endringer for å styrke den.

Komiteen viser til at offentlig sektor er en storinnkjøper av matvarer, og dermed har mulighet til å bidra til økt selvforsyning gjennom å gjøre innkjøp av bærekraftige og lokalproduserte jordbruksvarer innenfor rammene av regelverket for offentlige innkjøp.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at handelspolitikken også spiller en viktig rolle for konkurransekraften til norsk mat.

Flertallet viser til at importvernet er et avgjørende virkemiddel for å nå målet om økt selvforsyning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener prinsipielt at det viktigste politiske tiltaket for å sikre norsk matproduksjon er deregulering av landbruket.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Miljøpartiet De Grønne mener at en styrking av konkurransekraften for norsk mat må møtes med flere og mer konkrete virkemidler enn det regjeringen legger opp til. Det er ikke nok å «håpe at forbrukerne vil» eller å «legge til rette for» eller «videreføre» og/eller «opprettholde» dagens virkemidler, slik regjeringens vil-punkter i meldingen i det alt vesentlige kan oppsummeres med.

Disse medlemmer viser bl.a. til at utviklingen av framtidsrettet landbruksteknologi, inkludert nye og langt mer presise metoder innenfor bioteknologi, vil åpne stadig nye muligheter som kan bidra til betydelige gevinster for både bonden, norske forbrukere, miljøet, dyrevelferden og norsk matvaresikkerhet. Også dette perspektivet er vagt formulert i meldingen, både når det gjelder betydning for økt matproduksjon og ikke minst økte inntektsmuligheter. Det er i og for seg utmerket med et nytt teknologiforum, men slik dette framstår, er det mer et diskusjonsforum enn et konkret virkemiddel for å bidra til en bedre og mer effektiv produksjon.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre vil tilrettelegge for at det skal bli enda enklere og mer lønnsomt for bonden å ta i bruk smart og autonom landbruksteknologi, bl.a. gjennom konkrete tilskuddsordninger innenfor rammene av jordbruksavtalen og endringer i regelverket som åpner for bruk av ny CRISPR-teknologi.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre er bekymret for signalene i meldingen om at den økte konkurransekraften for norskprodusert mat bl.a. skal skje gjennom økte tollsatser på flere landbruksprodukter. Disse medlemmer er videre bekymret for den holdningen som ble framsatt under næringskomiteens høring 4. april 2024 om Meld. St. 11 (2023–2024) fra bl.a. Norsk Landbrukssamvirke om at «det ikke er koblinger mellom behovet for et sterkt importvern for å beskytte innenlandsk matproduksjon, og sjømatnæringens evne til å eksportere de volumene som produseres i norsk havbruksnæring».

Disse medlemmer er ikke enige i en slik analyse og kan ikke se at den er underbygget med fakta og troverdig argumentasjon i stortingsmeldingen, og vil advare mot konsekvensene av en slik politikk bl.a. når det gjelder andre norske matvarer med stor eksportandel, som fisk. Disse medlemmer mener det er avgjørende at Norges offensive handelspolitiske interesser vektlegges like tungt som jordbruksinteressene i handelspolitikk, og etterlyser en grundigere konsekvensanalyse av hvordan handelspolitikken for jordbruksvarer faktisk påvirker handelen for andre varer.

Disse medlemmer viser i den sammenheng til regjeringspartiene og Sosialistisk Venstrepartis enighet i budsjettbehandlingen 2023 om omlegging fra krone-toll til prosenttoll på potet som et eksempel på manglende konsekvensutredning og utilsiktede negative konsekvenser for både forbrukere og næringsliv – uten at det bidrar i nevneverdig grad til det som er målsettingen for endringen.

Disse medlemmer viser til at Norge hadde en selvforsyningsgrad på 83 pst. for poteter i 2022, og at den har vært vedvarende høy i mange tiår. Å øke denne ytterligere vil være avhengig av betydelig økning i kjølekapasitet, mange tusen nye dekar dyrket mark som kanskje må tas fra andre jordbruksproduksjoner, mange flere potetbønder, settepoteter nok til det produksjonsvolumet som trengs, og stabile klima- og dyrkningsse-songer. Ingen av delene er på plass i dag eller mulig å garantere å ha på plass i fremtiden, men endringen blir likevel foreslått innført med virkning fra høsten 2024.

Disse medlemmer er bekymret for at resultatet vil være en betydelig høyere pris på poteter ut til forbrukere, og langt høyere kostnader og potetmangel for industriaktørene. Flere industriaktører har allerede varslet fare for konkurser og oppsigelse av ansatte som følge av endringene. Disse medlemmer frykter i tillegg at konsekvensen vil være at norske poteter velges bort til fordel for andre metningsgarnityr slik som ris og pasta, som kun kan importeres. Paradokset er da at selvforsyningsgraden for potet vil øke i takt med lavere konsum av potet gitt tilsvarende produksjonsnivå, samtidig som

selvforsyningsgraden som sådan reduseres. Det gir verken flere poteter eller bedre selvforsyning.

Disse medlemmer viser videre til NHO Mat og Drikkes høringsinnspill, hvor organisasjonen skriver at:

«Mat- og drikkeindustrien er den største fastlandsindustrien i Norge, med nærmere 40 000 årsverk fordelt på om lag 2 000 bedrifter. [...] Selv om mat- og drikkeindustrien primært produserer for det norske markedet, opptrer den ikke i et vakuum i norsk økonomi. Den er direkte eller indirekte like avhengig av internasjonal handel for befolkningens velstand, husholdningenes disponible inntekt, næringslivets produktivitet og bedriftenes konkurransekraft som andre næringer. Internasjonal handel tilfører industrien nye ideer, impulser, investeringer, nye teknologier, økt konkurranse og innovasjon som også her bidrar til økt produktivitet og styrket konkurransekraft. Det er lite sannsynlig at mat- og drikkeindustrien i et lite land som Norge kan opprettholde sin produktivitet og konkurransekraft uten å ta del i de internasjonale verdikjedene som skjer i internasjonal handel og i EØS.»

Disse medlemmer er enige med NHO Mat og Drikke, der store bondeidee samvirkebedrifter som Tine, Nortura og Felleskjøpet er medlemmer, i dette. Disse medlemmer vil derfor understreke at det ikke vil være i norsk matindustriens interesse å føre en mer proteksjonistisk handelspolitikk med høyere tollmurer og et mer aggressivt forhold til EU der f.eks. EØS-avtalen utfordres. Dette gjelder hele det norske matsystemet, og både i og utenfor landbrukssamvirkene.

Disse medlemmer viser videre til Menons rapport om sjømatens betydning for matvareberedskapen i Norge, som ble utarbeidet på vegne av Nærings- og fiskeridepartementet i 2023. I rapporten kommer det frem at fisk og sjømat kan dekke en stor del av matbehovet ved en potensiell krise, tilsvarende 76 pst. av energibehovet til den norske befolkningen og en dekningsgrad på 110 pst. Disse medlemmer mener det er et viktig perspektiv å ta med seg i diskusjonen om selvforsyning. Det gir liten mening å diskutere selvforsyning uten å inkludere sjømat. Av hensynet til sjømaten og dens bidrag til norsk selvforsyningsevne er det viktig å unngå at sjømatnæringen indirekte negativt påvirkes av proteksjonistiske tiltak for landbruksvarer. Norsk sjømatproduksjon er avhengig av eksport, og eksporten krever at Norge ivaretar intensjonen i sine handelsavtaler, spesielt med tanke på EU og EØS.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at Norges offensive handelspolitiske interesser vektlegges like tungt som jordbruksinteressene i handelspolitikken.»

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en konsekvensanalyse av hvordan han-

delspolitikken for jordbruksvarer påvirker handelen av andre varer.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne etterlyser også en langt mer offensiv strategi for mulighetene til eksport av norskproduserte jordbruksprodukter. En vellykket eksportstrategi står ikke i veien for økt selvforsyning, men kan være en viktig bidragsyter for økt produksjon og økt lønnsomhet for bl.a. animalske produkter produsert på en bærekraftig og klimavennlig måte.

Disse medlemmer er videre opptatt av norsk landbruk i større grad må tilpasse seg behovet for oppfølging av jordbrukets klimaavtale, endrede forbrukervaner og endrede markedsforhold i fremtiden. Landbruket må i større grad bli en næring som leverer det forbrukerne etterspør, som bidrar til å kutte norske klimagassutslipp, og som samtidig tar inn over seg et stadig mer krevende internasjonalt marked. Dette er en forutsetning for bærekraftig og økt norsk matproduksjon og for at det fremdeles kan være et jordbruk over hele landet. Disse medlemmer etterlyser konkrete grep for å lykkes med en slik politikk.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget våren 2025 med en plan for mer plantebasert mat, hvor målet er at den samlede norske plantebaserte produksjonen skal styrkes og sammenhengen mellom de ulike leddene i verdikjeden skal økes.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen følge opp sine forpliktelser i henhold til jordbrukets klimaavtale om å bidra til å endre matforbruket i den norske befolkningen slik at dette forbruket i størst mulig grad blir i tråd med kostholdsrådene.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre påpeker at Norge eksporterer 40 millioner måltider med sjømat hver eneste dag. Disse medlemmer viser til Sjømat Norges høringsinnspill, der de påpeker at man i krisesituasjoner vil kunne legge om bruken av forvarer, blant annet ved å bruke mer norskprodusert fiskemel og fiskeolje. Disse medlemmer påpeker at dersom premisset for kriseberedskapen er at man ikke kan importere matvarer, må det legges til grunn at det også medfører en stans i eksport av norske matvarer.

Disse medlemmer viser til Sjømat Norges høringsinnspill i saken, og deler deres bekymring for at importvernet brukes som et hovedvirkemiddel for sikring av norsk matproduksjon og at importvernet i praksis styrkes gjennom blant annet overgang fra krone- til prosenttoll. Disse medlemmer er bekymret for at et styrket tollvern svekker Norges posisjon for inngåelse av handelsavtaler på andre områder, deriblant sjømat.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen endre beregningsmodell for selvforsyning og matsikkerhet slik at norsk sjømat også medregnes, herunder også at import av innsatsfaktorer til før i krise kan erstattes av norskproduserte innsatsfaktorer.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne viser til at Norge står fritt innenfor WTO-systemet til å anvende både kronetoll og prosenttoll på landbruksvarer. Disse medlemmer mener det er bra at det i statsbudsjettet for 2024 ble innført prosenttoll for å styrke importvernet på issalat, knollselleri, rødbeter og kålrot, og på poteter fra 1. januar 2024. Disse medlemmer mener at en liknende overgang må gjøres på flere jordbruksvarer, og særlig varer som i dag møter stor konkurranse fra utlandet, for eksempel ulike kjøttprodukter.

Videre vil disse medlemmer vise til at Forsvaret årlig bruker rundt 20 mill. kroner på innkjøp av frukt og grønt. I tråd med foreslått langtidsplan for Forsvaret vil summen som brukes på å forsyne Forsvaret med mat, trolig gå opp de neste årene. Blir disse pengene brukt på å inngå kontrakter med norske matprodusenter og landbrukssamvirker, kan Forsvaret bidra til å styrke norsk matsikkerhet, selvforsyning og beredskap. Videre vil disse medlemmer vise til at Norge står fritt til å treffe tiltak som angår varer og produksjon som er uunnværlig for forsvarsformål, jf. artikkel 123b i EØS-avtalen. Disse medlemmer mener dette er et handlingsrom som må utforskes og utnyttes.

Videre vil disse medlemmer vise til at både forbruket og norskandelen er lav på frukt og grønt i Norge. Gartnerhallen, Norges største produsentorganisasjon for frukt, bær og grønnsaker, viser til at nordmenn i dag spiser for lite grønnsaker, og at man faktisk kun spiser 3 av de anbefalte «5 om dagen». Disse medlemmer vil vise til at matvareprisene økte med 10 pst. i 2023, og tall fra Opplysningskontoret for frukt og grønt viser at flere familier kutter i forbruket av frukt og grønt i økonomisk krevende tider. Samtidig vet man at forbruket av frukt og grønt kan gå opp ved lavere priser. Når Kiwi

kuttet prisene tilsvarende merverdiavgiftssatsene i 2007, økte omsetningen av frukt og grønt med 23 pst.

Disse medlemmer mener at det er gode grunner til å øke forbruket og produksjonen av frukt og grønt både for folkehelsa, for selvforsyningsgraden, og for å styrke landbruket.

Komiteens medlemmer fra Rødt og Miljøpartiet De Grønne mener at man bør fjerne merverdiavgift på norskprodusert frukt og grønt. Det vil gjøre frukt og grønt mer konkurransedyktig i butikken, og være bra for folkehelsa og vanlige familiers økonomiske situasjon i en tid med krevende økonomi.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fjerne merverdiavgift på norskprodusert frukt og grønt.»

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en opptrappingsinstruks for å øke norskandelen av innkjøpt mat i Forsvaret.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne er overrasket over at stortingsmeldingen er passiv når det gjelder økologisk produksjon. En økning i matproduksjon basert på plantebaserte produkter bør følges av et tilsvarende mål for økning i hvor stor andel av disse som skal være økologisk produsert, og ikke en passiv formulering om å «produsere det markedet etterspør som vi har forutsetninger for å produsere». Disse medlemmer viser til at regjeringsplattformen har slått fast at regjeringen vil «stimulere til auka produksjon av omsetnad av lokalmat og -drikke og økologisk mat», og etterlyser en plan for hvordan dette skal skje, annet enn å utelukkende overlate det til etterspørsel i markedet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen revidere strategien for økologisk landbruk i 2024.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener at bondens posisjon i hele verdikjeden for mat er viktig for å sikre økt norskandel i maten vi spiser.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen pålegge en merkeordning for egne merknader (EMV) med kjedenavn, produsent og produktets opprinnelsesland.»

2.1.3 PLANTEPRODUKSJON

Komiteen viser til at ivaretaking og forbedring av produksjonsgrunnlaget og det begrensede dyrka arealet i Norge er avgjørende for å kunne øke planteproduksjonen. Komiteen viser til at dette handler om å verne arealene mot omdisponering til andre formål, hindre brakklegging og gjengroing og sikre god jordhelse. Komiteen viser til at det har vært en negativ utvikling med brakklegging og gjengroing over tid. Komiteen viser derfor til at økt planteproduksjon og økt selvforsyningsgrad må innebære økt fokus på istandsetting av tidligere dyrka mark, grøfting og drenering.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Miljøpartiet De Grønne understreker imidlertid at det også i områdene med grasbasert husdyrproduksjon er et stort potensial for økt plantebasert produksjon. Disse medlemmer viser til at de siste 30 årene har skjedd en betydelig endring i arealbruk bort fra plantebasert produksjon over til grasbasert husdyrproduksjon, og at det for bare få tiår siden var helt vanlig å bruke deler av arealene til plantebasert produksjon også i de deler av landet som i dag domineres av grasbasert husdyrproduksjon.

2.1.4 ØKT PLANTEPRODUKSJON TIL MAT

Komiteen viser til at norskandelen for matkorn og grønnsaker er under 50 pst., noe som gir rom for å øke selvforsyningsgraden for disse planteproduksjonene. Komiteen viser til at for potet er selvforsyningsgraden nærmere 80 pst., og at det også er rom for å øke selvforsyningsgraden for potet, selv om handlingsrommet er mindre enn for matkorn og andre grønnsaker. Komiteen viser til at for planteproduksjonen er det matmel som bidrar til størst andel av det totale energiforbruket. Økt norskandel av matmel vil derfor være et viktig bidrag til økt selvforsyningsgrad. Komiteen støtter derfor en målsetting om 90 pst. norsk matkorn innen 2030.

Komiteen viser til de ambisiøse målene i rapporten «Grøntsektoren mot 2035» fra Grøntutvalget, om en vekstambisjon på 75 pst. basert på målet om fem porsjoner grønnsaker, frukt og bær per dag. Utvalget mener vekstambisjon for norskandelen skal være 50 pst. økning. Komiteen støtter ambisjonene, men understreker at skal målene nås, er det viktig med økt lønnsomhet, innovasjon, konkurransekraft og norsk forbruk i sektoren. Økt produksjon i sektoren må fremover i større grad baseres på produksjon i hele landet og med en variert bruksstruktur.

Forsterket Nord-Norge-satsing

Komiteen viser til at landbruk og matproduksjon er viktig del av beredskapen i Nord-Norge, og at det er et potensial for å dyrke mer grønnsaker og poteter i landsdelen.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener det er spesielt viktig både av bosettingshensyn og beredskap å styrke matproduksjonen i Nord-Norge, og viser til de særskilte satsingene på jordbruket i Nord-Norge som har vært i de to siste jordbruksoppgjørene, og ber om at denne innsatsen forsterkes.

Flertallet mener det bør være et mål å prøve ut nye og mer målrettede ordninger for å styrke matproduksjonen og jordbruksmiljøene i nord. Den arktiske dimensjonen skal særlig vektlegges i dette arbeidet.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Venstre, mener det skal etableres et veikart for næringsmiddelindustrien med mål om en sterk og innovativ industri basert på norske råvarer. Veikartet skal ha en særskilt satsing for å opprettholde og videreutvikle næringsmiddelindustrien og øvrig håndtering og bearbeiding av jordbruksvarer i nord.

2.1.5 ØKT PLANTEPRODUKSJON TIL FØR

Komiteen viser til at økt planteproduksjon til før er avgjørende for å nå målet om førkorrigert selvforsyningsgrad på 50 pst. Komiteen viser til at den største delen av førseddelen til norske husdyr er grovfør, mens resten er kraftfôr. Komiteen viser til at norskandelen i grovfør er 100 pst., mens i 2022 var norskandelen for kraftfôr 54 pst. Mer og bedre grovfør er derfor nøkkelen til å øke bruken av norsk råvare i den totale norske forrasjonen. Komiteen merker seg at det blant annet gjennom prosjektene Grovfør 2020 og Økt Norsk er dokumentert et stort potensial for å forbedre dyrkingen av grovfør, slik at kostnadene i grovførproduksjonen reduseres og kvaliteten økes. Komiteen mener at det er viktig å legge til rette for økt lønnsomhet og kvalitet i grovførproduksjonen.

Komiteen viser til at å øke norskandelen i kraftfôret også er nødvendig for å øke selvforsyningen, i tillegg til å erstatte kraftfôr med grovfør. Komiteen viser til at bruken av kraftfôr har økt i takt med høyere ytelse hos melkekyr, og den kraftige veksten for produksjoner som nesten utelukkende er basert på kraftfôr, som fjørfe, egg og svin. Komiteen viser til at behovet for førkorn dermed er påvirket av både utviklingen i husdyrsektoren og forbruket av kraftfôret til de ulike dyreslagene, i tillegg til sammensetningen i førseddelen. Komiteen viser til at regjeringen foreslår en målsetting om å øke andelen norskproduserte råvarer i kraftfôr til husdyr til

70 pst. innen 2034. Komiteen støtter denne målsettingen.

Komiteen viser til at økt norskandel i kraftfôr må komme fra norsk førkorn. Komiteen viser til at en økning i norsk førkorn vil konkurrere om de samme arealene som produksjonen av matkorn, som også må økes betraktelig. Komiteen mener det er viktig å tilpasse virkemidlene slik at det finnes egnede arealer til tilstrekkelig produksjon av både førkorn og matkorn, uten at det forringer den geografiske arbeidsdelingen i jordbruket.

Komiteen viser til at det også er viktig å finne norske alternativer til proteinråvarene i kraftfôret. Komiteen viser til at en alternativ kilde til protein i kraftfôret er animalsk protein. Komiteen viser til at etter en periode med forbud er det nå tiltatt å bruke animalsk protein fra fjørfe til svin, og motsatt. Komiteen mener det bør legges til rette for å utvikle og ta i bruk alternative proteinkilder basert på norske ressurser.

Komiteen mener videre at det er viktig å styrke den geografiske arbeidsdelingen i jordbruket, slik at arealer best egnet til korn og grønnsaker brukes til det, mens den grasbaserte husdyrproduksjonen blir værende i distriktene.

Styrke kanaliseringspolitikken og ta hele landet i bruk til matproduksjon

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne, ser det som viktig å videreføre kanaliseringspolitikken og ta norske ressurser i hele landet i bruk til matproduksjon. Det er nødvendig å sikre arbeidsfordelingen mellom korn- og grasområder, og legge til rette for et bærekraftig og aktivt landbruk, også i fjellområdene og i nord.

Flertallet viser til at utgangspunktet for ordningen med prisnedskrivning av korn er en kanalisering som sikrer kornproduksjon i kornområdene og husdyrhold i grasområdene ved at kraftfôret skal ha tilnærmet lik pris over hele landet. Flertallet støtter den intensjonen.

Flertallet viser videre til at flere høringsinstanser mener at ordningen over tid har utviklet seg i retning av ren kostnadsnedskrivning av kraftfôr og i mindre grad en sikkerhetsmekanisme for produksjonsbalanse mellom korn og grasområdene.

Flertallet viser videre til at ordningen med prisnedskrivning for korn gjør det mulig å ha høy kornpris. På den andre siden vil selvforsyningen påvirkes av om vi greier å opprettholde en høy norskandel i etterspørselen etter kraftfôrbaserte produksjoner og norskandelen i kraftfôret. Forholdet mellom kraftfôr og grovfør vil også kunne virke inn på utslippene av klimagasser fra jordbruket.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at forholdet mellom kornpris, kraftfôrpris og grovfôr er et omdiskutert tema, og mener det frem til neste års jordbruksoppgjør bør vurderes om dagens innretning og nivå på prisnedskrivning av korn på en best mulig måte bidrar til matproduksjon i hele landet og høyest mulig selvforsyning.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne understreker at det er potensial for økt plantebasert produksjon i områdene som i dag brukes til grasbasert husdyrproduksjon, og mener at det er nødvendig å ta i bruk disse arealene til økt planteproduksjon, for eksempel ulike korn typer, for å nå målene om økt mat- og fôrkornproduksjon. Disse medlemmer mener videre at husdyrproduksjonen i større grad da må baseres på økt beitebruk. Disse medlemmer mener det må legges mer vekt på å holde areal brukt til husdyrproduksjon i hevd framfor å maksimere produksjonen på disse arealene.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener det bør stimuleres til økt bruk av grovfôr og beitebruk.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreslå å senke kvotetaket for kumelk og geitemelk i jordbruksforhandlingene.»

«Stortinget ber regjeringen sikre at opptrapping av jordbrukets inntektsmuligheter gjennomføres uten at prisnedskrivning på korn økes, og at det gjennomføres en faglig utredning om hvilket nivå ordningen bør ligge på for å oppnå målet om produksjonsbalanse mellom korn- og grasområdene.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen stimulere til økt bruk av grovfôr og beitebruk, og at dette skal være førende for staten i jordbruksforhandlingene.»

Ta jorda i bruk

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, er opptatt av å redusere nedbygging av matjord, sikre at eksisterende jordbruksareal blir holdt i hevd, og at det blir gjennomført tiltak for å bidra til at mer areal tas i bruk og for å hindre at jord-

bruksareal, som i dag ikke brukes til matproduksjon, gror igjen.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, mener det må jobbes videre med å vurdere målrettede virkemidler som for eksempel et teigbasert tilskudd eller andre tilsvarende virkemidler som kan bidra til å øke selvforsyningen, og vurdere om det er praktisk mulig å gjennomføre.

Dette flertallet understreker betydningen av at innsatsen for å samle inn og systematisere kunnskap om jordsmonnet i Norge skal økes. Det vil fremover bli mer oppmerksomhet på jordhelse, og gjennomføringen av nytt gjødselregelverk bør følges opp med økt innsamling og systematisering av jordprøver. Dette arbeidet vil også kunne gi mer kunnskap og dokumentasjon av karbonbinding i jord.

Klimatilpasning i landbruket

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener det er behov for gode virkemidler som bidrar til klimatilpasningen av landbruket, herunder at det stimuleres til grøfting, drenering og vannløp, korntørker, lager og klimatilpassa sorter. Andre viktige tiltak er sortsutvikling, frøutvikling og lokale forsøksordninger (korn/gras/frø/poteter) som er tilpasset dagens klimautfordringer, markedsforsøktninger og bedret lønnsomhet som bidrar til mest mulig sterk produksjon i hele landet. Flertallet mener derfor det er nødvendig å ha fokus på dette i årene som kommer.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreslå en jordpakke for å få opp planteproduksjon hvor tilskuddene til drenering, grøfting og bærekraftig bruk av jord økes.»

Produksjonsregulerende tiltak

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, vil understreke viktigheten av at inntektsopptrappingen ikke fører til overproduksjon. Overproduksjon vil gi økte kostnader og svekket lønnsomhet for bonden, og kunne undergrave målene om inntektsutjevning og selvforsyning.

Flertallet viser til behovet for å vurdere nye produksjonsregulerende virkemidler, og mener det skal gjennomføres en utredning av nye virkemidler for produksjonsregulering for ulike produksjoner innen 1. april 2025. Utredningen skal skje i tett dialog med faglagene.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreslå nye produktionsregulerende virkemidler for egg, svin, sau og storfe for å unngå overproduksjon, i jordbruksforhandlingene 2024.»

Offentlig innkjøp

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, viser til at det i strategien foreslås å etablere intensjonsavtaler mellom staten og ulike aktører om bruk av norske råvarer. Målet er flere innkjøpsavtaler med norske matprodusenter for å styrke beredskapen. Flertallet mener mest mulig bør handles lokalt, for å styrke regional matberedskap. Flertallet mener at staten bør gå foran selv og på en systematisk måte sørge for at hensynet til selvforsyning og beredskap vektlegges ved offentlige innkjøp. Flertallet mener det er grunn til å vurdere å sette måltall for norskandelen av frukt og grønt i offentlige innkjøp for å oppnå økt selvforsyning.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme en plan i løpet av 2024 for å øke norskandelen av frukt og grønt i offentlige innkjøp, og komme tilbake til Stortinget på egen måte.»

«Stortinget ber regjeringen utvide opprinnelsesmerking for å gi forbrukerne mulighet til å ta opplyste valg.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre krav til opprinnelsesmerking i storhusholdning og restauranter (HoReCa).»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til en kategori for 'norsk standard' i offentlige innkjøp med kriterier om at leverandør skal kunne dokumentere at produktene er produsert til en kvalitet, for eksempel tilsvarende Kvalitetssystem i Landbruket (KSL)-standard, for å gjøre det enklere for innkjøpere å skrive tilbud som kan legge til rette for norskproduserte varer.»

Rekruttering/velferdsordninger

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, mener en styrking av velferdsordningene er viktig for å bidra til rekruttering i landbruket. Flertallet viser til forslagene fra arbeidsgruppa som ble nedsatt i forbindelse med fjorårets jordbruksoppgjør, og imøteser at tiltakene i rapporten behandles i vårens jordbruksoppgjør.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fjerne all samordning av avløsertilskuddet med annen inntekt.»

Økt produksjon av frukt og grønt

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at det er viktig å øke produksjonen av frukt og grønt for å nå målet om økt selvforsyning, i tillegg til at det er viktig i et klima- og kostholdsperspektiv. Flertallet viser videre til at forbruket og norskandelen er lav på frukt og grønt i Norge. Gartnerhallen, Norges største produsentorganisasjon for frukt, bær og grønnsaker, viser til at nordmenn kun spiser 3 av de anbefalte «5 om dagen». Flertallet mener at regjeringen fremover må ha et mål om å stimulere til økt produksjon av frukt og grønt i jordbruksoppgjørene, og at regjeringen bør se på andre virkemidler utenfor jordbruksoppgjørene som kan bidra til økt frukt- og grøntproduksjon i Norge.

Tidshorisont for selvforsyningsmålet

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne støtter målet om 50 pst. selvforsyning korrigert for import av fôr, og mener det bør være en ambisjon å nå målet innen 2030. Disse medlemmer mener at måloppnåelsen skal vurderes ut fra i et gjennomsnitt over en løpende treårsperiode, med 2027 som første år. Disse medlemmer mener regjeringen bør vurdere om det skal utarbeides mer konkrete planer og tidsfrister for selvforsyning både for enkeltproduksjoner og geografiske deler av landet. For frukt- og grøntsektoren skal veikartet ta utgangspunkt i rapporten «Grøntsektoren mot 2035». Disse medlemmer understreker at betydningen av økt selvforsyning er avhengig av at etterspørselen etter varene som produseres, er til stede.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne viser til at et av de få konkrete tiltakene i Meld. St. 11 (2023–2024) er at regjeringen slår fast at ordningen med prisnedskrivning av norsk korn skal

videreføres. En slik videreføring binder opp minst 2 mrd. kroner over jordbruksavtalen og bidrar til å fremme bruken av kraftfôr. Disse medlemmer mener at det er god grunn til å se på om dette er riktig bruk av virkemidler, eller om disse i større grad kan brukes til å stimulere norsk grovfôr og beitebruk. Disse medlemmer viser videre til innspill fra Norsk Bonde- og Småbrukarlag om en faglig gjennomgang av prisnedskrivningens størrelse.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av ordningen med prisnedskrivning av korn for å vurdere hvordan ordningen best kan stimulere til mindre bruk av kraftfôr og mer bruk av norskprodusert grovfôr samt bidra til norsk selvforsyning.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne vil vise til Riksrevisjonens Dokument 3:4 (2023–2024) Matsikkerhet og beredskap på landbruksområdet. Her påpeker Riksrevisjonen at importavhengigheten av blant annet kraftfôr øker norsk sårbarhet hvis det skulle skje store endringer i de internasjonale matsystemene på kort og lang sikt, og peker på at en ren overføring av dagens tilskuddssystem ikke vil føre til økt kornproduksjon og høyere selvforsyning. Riksrevisjonen peker også på at selv om drenering i flere omganger er trukket frem som et viktig tiltak for økt matproduksjon og selvforsyning av Stortinget, så er dreneringsaktiviteten i dag lav og fallende. Riksrevisjonen anbefaler i rapporten Landbruks- og matdepartementet om å legge frem en vurdering av hvilke virkemidler som kan bidra til å øke selvforsyningen, og som samtidig tar hensyn til forbrukernes preferanser og markeds-situasjonen.

Disse medlemmer er enige med Riksrevisjonen i at dagens tilskuddssystem ikke er innrettet på den beste måten for å nå det jordbrukspolitiske målet om 50 pst. selvforsyningsgrad korrigerert for import av forråvare. I tillegg til å produsere mer korn, mener disse medlemmer at grasproduksjonen må økes om vi skal nå selvforsyningsmålene. Videre vil disse medlemmer vise til at lav kraftfôrpris gir lav verdi på gras. Det er dermed prisen på kor,- som fôr til husdyr, som i stor grad legger grunnlaget for verdien av gras. At det stadig brukes større summer til prisnedskrivning av korn til kraftfôr, bidrar ikke til å øke verken produksjonen av gras til dyr eller korn til mennesker.

Disse medlemmer mener at det av hensyn til kanaliseringspolitikken og andre regionale hensyn kan være gode grunner til å videreføre deler av prisnedskrivningsordningen for korn. Størrelsen på tilskuddsordningen for prisnedskrivning på korn har derimot økt drastisk de siste årene, og det er derfor grunnlag for å stille spørsmål ved om ordningen i dag fungerer etter de

jordbrukspolitiske formålene. Det kan være at ordninger som er direkte målretta mot distrikter hvor noe kraftfôrbruk er nødvendig for å opprettholde ytelse og produksjon gjennom for eksempel styrkede distriktstilskudd, kan være mer treffsikkert enn en generell styrking av prisnedskrivningsordningen.

Disse medlemmer viser til at prisnedskrivningsordningen for korn i dag utgjør en vesentlig del av landbruksbudsjettet. I budsjettet for 2024 ble det satt av nærmere 2 mrd. kroner til prisnedskrivning av korn. Prisnedskrivning på dette nivået motarbeider sentrale landbrukspolitiske målsettinger om selvforsyning, og kan vanskelig ses som annet enn direkte subsidiering av kylling- og svineproduksjon basert på importert forråvare. I tillegg gjør dette at stadig mer av landbruksbudsjettet settes av til prisnedskrivning, og at det blir mindre midler å bruke på tiltak som vil styrke norsk selvforsyning, som grøfting og istandsetting av jordbruksarealer, og tilskudd til grovfôrproduksjon og beite.

Disse medlemmer mener at Meld. St.11 (2023–2024) ikke svarer ut hvordan tilskuddssystemet i større grad skal sikre at overføringene til jordbruket faktisk styrker norsk selvforsyning og sikrer at mer jord i Norge tas i bruk til matproduksjon.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede og prøve ut et teigbasert system, eller tilsvarende, som skal bidra til drift av krevende areal.»

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gå gjennom tilskuddssystemet for å vurdere om overføringene til jordbruket fører til en styrking av norsk selvforsyning, og at mer jord i Norge tas i bruk til matproduksjon.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en trinnvis plan for å redusere prisnedskrivningsordninga for korn, samtidig som tilskudd som styrker selvforsyning gjennom drenering, istandsetting av jord og landbruk over hele landet, styrkes.»

2.1.6 HUSDYRPRODUKSJON

Komiteen viser til at naturgitte premisser i Norge gjør at selvforsyningsgraden for husdyrprodukt, som

har et høyt proteininnhold, er gjennomgående høy. Potensialet for å øke selvforsyningsgraden er dermed begrenset sammenlignet med planteproduksjonene. Komiteen viser til at den mest effektive måten å øke den norske selvforsyningsgraden i husdyrproduksjonen på er å øke bruken av norske fôrressurser.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Miljøpartiet De Grønne viser til merknadene under punkt 2.1.1 Innledende merknader, hvor det fremgår at disse medlemmer ikke deler regjeringens syn på at det er avgjørende for økt selvforsyning å opprettholde dagens høye volum av husdyrprodukter. Både av klimahensyn og hensyn knyttet til helse og kosthold må det totale forbruk av kjøtt i Norge reduseres. Derfor må en større del av tilskuddsordningen under jordbruksavtalen vris fra husdyrhold til grøntproduksjon, samtidig som det må legges mer vekt på å holde areal brukt til husdyrproduksjon i hevd framfor å maksimere produksjonen på disse arealene. Disse medlemmer er imidlertid enige med regjeringen i at det er fornuftig å øke bruken av norske fôrressurser og å bedre arealutnyttelsen.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener at økt selvforsyning og matberedskap i Norge handler om at man utnytter det naturgitte ressursgrunnlaget vårt. Husdyrproduksjonen i Norge bør ikke handle om høyest mulig volum av ulike husdyrprodukter, men at man utnytter det arealet man har i størst mulig grad. I Norge har man ikke nok egnet areal til å produsere nok planter til menneskemat til å ha en tilfredsstillende selvforsyning, men man har egnet areal til planteproduksjon til dyrefôr, hovedsakelig grasarealer, som kan omdannes til menneskemat. Disse medlemmer er enig med Høyre og Venstre i at kjøttforbruket bør reduseres av hensyn til klima og kosthold, men mener Høyre og Venstre gjør en feilslutning når de mener at det betyr at husdyrproduksjonen i Norge generelt bør strupes. Disse medlemmer mener at en mer nyansert tilnærming er å forhindre importerte kjøttprodukter, og heller reduserer støtten til kjøttproduksjon i Norge som ikke er basert på norske ressurser, særlig de kraftförintensive produksjonene som fjørfe og svin.

2.2 Del II – Plan for opptrapping av inntektsmulighetene i jordbruket

2.2.1 INNLEDENDE MERKNADER

Komiteen viser til at gode inntektsmuligheter for jordbrukerne er viktig for rekrutteringen, investeringer og produksjon av varer, tjenester og fellesgoder i sektoren. Inntektsmulighetene for bonden er derfor det viktigste virkemiddelet for å nå de jordbrukspolitiske målene. Komiteen viser til at inntekt er et særlig mål i

jordbrukspolitikken, og samtidig et viktig utgangspunkt for forhandlinger om den økonomiske rammen i jordbruksoppjøret.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til at en opptrapping av inntektsmulighetene for jordbruket er avgjørende for å nå målet om økt selvforsyning.

Flertallet viser til at regjeringen foreslår en plan for opptrapping av inntektsmulighetene for jordbruket som skal jamstille bondens inntekt med sammenlignbare grupper innen 2027. Flertallet viser videre til at regjeringen foreslår nye prinsipper for beregning av bondens inntekt, som skal danne utgangspunkt for planen for opptrapping av inntektsmulighetene.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til at regjeringen legger opp til at Stortinget skal hastebehandle store realitetsendringer i hvordan inntektsmulighetene i jordbruket skal vurderes, både når det gjelder innretning av selve beregningsgrunnlaget, grunnlaget for sammenligning og konkrete datofestinger for når målet skal være nådd. Dette uten at det foreligger økonomiske anslag på hva endringene medfører, annet enn at forslagene «vil kunne ha store økonomiske konsekvenser». Næringskomiteens høring 4. april 2024 ga heller ikke noen svar på dette. Snarere bidro den til en større forvirring rundt konsekvensene av regjeringens forslag, både når det gjelder de samlede økonomiske størrelsene og konsekvensene av regjeringens forslag knyttet til nytt tallgrunnlag og prinsipper for dette, og da først og fremst forslaget om normeringsfaktor. Selv om statsrådets brev datert 8. april 2024 til næringskomiteen med svar på spørsmål fra saksordfører gir enkelte svar på hva noen endringer kan bety av økonomiske utslag, er det fortsatt ikke mulig å overskue hvilke samlede økonomiske konsekvenser regjeringens forslag vil kunne ha.

Disse medlemmer mener det er uforsvarlig at Stortinget gjennomfører betydelige endringer uten å vite konsekvensene av dette. Det eneste argumentet for hastebehandling er at det er viktig av hensyn til årets jordbruksforhandlinger. Det er et reelt argument, men det kan ikke, etter disse medlemmers syn, være et bærende argument for mulige vidtgående og økonomisk svært krevende endringer. Disse medlemmer viser videre til at statsråden, i et annet brev datert 8. april 2024 til komiteen, ikke svarer klart på supplerende spørsmål fra saksordfører om statsråden kan garantere at nye prinsipper for beregning av inntektsgapet mellom jordbruker og andre grupper i samfunnet vil brukes for å danne tallgrunnlaget for årets jordbruksforhandlinger dersom komiteen avgir innstilling med nye prinsipper innen 11. april 2024. Jordbruksforhandlingene denne våren bør derfor foregå på bakgrunn av gjel-

dene beregningsgrunnlag knyttet til Totalkalkylen, mens regjeringen bør komme tilbake til Stortinget med reviderte forslag og økonomiske konsekvenser av disse, slik at endringer kan bli vedtatt i god tid før jordbruksforhandlingene våren 2025.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet følgende forslag:

«Del II av Meld. St. 11 (2023–2024) Plan for opptrapping av inntektsmogleighetene i jordbruket sendes tilbake til regjeringen.»

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til statsrådets brev av 8. april 2024 med svar på supplerende spørsmål fra næringskomiteen. Brevet inneholder oversikt over utviklingen i bokførte verdier for jord og anslått prisutvikling. Denne oversikten viser en gjennomsnittlig utvikling på 6,6 pst. siden år 2000. Videre i brevet til statsråden kommer det også frem at 70 pst. av bønder som har 80 pst. eller mer av inntekten sin fra jordbruk i 2022, har en næringsinntekt som er høyere enn sammenligningsgruppen det er foreslått at de skal sammenlignes med. De samme bondene fikk for 2022/2023 i snitt utbetalt 789 500 kroner i produksjons- og avløsertilskudd, mens de som hadde de 5 940 største utbetalingene i gjennomsnitt mottok 1 145 700 kroner.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at regjeringen i Hurdalsplattformen varslet at det skal legges fram «en forpliktende og tidfesta plan for å tette inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper i samfunnet. Opptrappinga skal skje i samarbeid med partane i jordbruksavtalen og baserast på nytt talgrunnlag.» Videre ble det varslet at regjeringen vil sikre riktig tallgrunnlag for jordbruksoppgjøret, og at inntektsnivået skal måles på nivå, og ikke etter inntektsutviklingen.

Disse medlemmer viser til at dette følges opp i stortingsmeldingen, og at regjeringen fremmer forslag om en opptrappingsperiode på 6 år fra 2021 til 2027.

Disse medlemmer mener at det viktigste vi kan gjøre for å øke selvforsyningen av mat i Norge er å gjøre det mer lønnsomt å produsere mat, og viser til at denne planen for opptrapping av inntektsmulighetene i jordbruket er det mest ambisiøse som har vært lagt fram noen gang. Det legges til rette for at innen 2027 skal gjennomsnittlig inntektsnivå i jordbruket være på nivå med lønna i undervisningsyrker og helserelevante yrker hvis inntektsmulighetene utnyttes godt. Disse medlemmer merker seg at dette er et nivå som er om lag 9 pst. over industriarbeiderlønninger, som var sammenligningsgruppen som ble lagt til grunn i forrige opptrappingsperiode fra midten av 1970-tallet.

Disse medlemmer understreker at regjeringen helt siden regjeringsskiftet i 2021 har vist at man prioriterer jordbruket og norsk matproduksjon høyt, og har prioritert å foreslå å øke bevilningene over jordbruksavtalen med 54 pst. Opptrappingen av inntekter startet derfor allerede i 2021.

I tillegg er det etablert gunstige ordninger for å kompensere for høye utgifter til strøm for landbruket. Det har skjedd i en periode med ekstraordinær kostnadsvekst, men også større vekst i markedsinntektene enn normalt. Mange målpriser i jordbruksavtalen er nå avvirket og avtales dermed ikke i jordbruksoppgjøret.

Disse medlemmer viser til at det er stor usikkerhet om utviklingen videre, blant annet utviklingen i markedsinntekter samt kostnader og renter som har vært svært ustabile de siste årene.

Selv om komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Venstre, har høye ambisjoner for inntektsmulighetene, er bondene selvstendig næringsdrivende, og det kan derfor ikke vedtas hva bondens inntekt skal være. Innenfor de økte inntektsmulighetene som det legges til rette for, har bondene selv ansvar for å realisere et best mulig resultat.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet understreker at økning av inntektsmulighetene bl.a. forutsetter at markedsbalansen er god og at konkurransekraften styrkes.

Disse medlemmer viser til at opptrappingsplanen for inntektsmulighetene i jordbruket skal basere seg på et nytt tallgrunnlag.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener innføring av reell næringsfrihet og de-regulering av landbruket, for å skape større investeringsmuligheter og større andel heltidsbønder, er det viktigste grunnlaget for å styrke inntektsmulighetene i landbruket. Disse medlemmer mener dagens politikk, med sterk politisk regulering og statlige overføringer, ikke har fungert. Ved å avskaffe og forenkle lover som i dag begrenser bøndernes frihet, vil landbruket bli bedre rustet til å klare seg på lik linje med andre næringer.

Disse medlemmer mener dagens jordbrukspolitikk må endres betydelig slik at virkemidlene gjør det mer lønnsomt å satse på jordbruk. Første trinn for å få dette til må være å synliggjøre innsatsfaktorene som er knyttet til jordbruket, herunder kapital og arbeid. Disse medlemmer mener man også må sette i gang et arbeid for å avdekke matsystemets virkelige verdiskapning.

Disse medlemmer mener selvforsyning kan øke i form av økt produktivitet. Produktivitet skapes blant annet ved at kapitalinnsats belønnes mer effektivt

enn arbeid. Denne utviklingen har man sett siden starten av 90-tallet, der kapital til fordel for utviklingen i lønnskostnader har vært billig. En mer effektiv matproduksjon akselererer ved at matproduksjonen blir mindre arbeidskrevende. Men en høyere grad av mekanisering, automasjon og teknologi vil kreve mer kapital. Disse medlemmer viser til at det er essensielt at man har en korrekt avsetning til kapital som innsatsfaktor i nytt tallgrunnlag. Regjeringens forslag til avsetning til egenkapital tilfredsstillende ikke kravet om at den skal sørge for at den ikke tærer på egenkapitalen. All egenkapital må sikres kostnadsinndekning, slik at insentiver for investeringer i et nytt matsystem etableres.

Disse medlemmer viser til at norsk landbruk har hatt en produktivitetsvekst som ikke kan sammenlignes med noen annen næring. Produktivitetsveksten kan ikke fortsette uten tilstrekkelig avsetning til egenkapital. Sammenligningsnivået som et nytt tallgrunnlag må inneholde, må være rene observerbare tall uten tilsløringer i form av normering, andre timetall og fravær av avkastning på innskutt egenkapital.

Disse medlemmer mener dagens jordbrukspolitikk ikke har oppnådd ønskede resultater, noe som viser seg både gjennom høye matvarepriser og ved at landbruket har gjort seg helt avhengig av statlige overføringer gjennom jordbruksavtalen. Disse medlemmer vil påpeke at det er hensiktsmessig å forenkle hele jordbruksavtalesystemet og sikre at man legger til grunn et korrekt tallgrunnlag. Disse medlemmer mener det bør være et mål at jordbruket kan leve av egne markedsinntekter, og at det er nødvendig med en gjennomgang av jordbruksavtalesystemet.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en helhetlig gjennomgang av jordbruksavtalesystemet og legge denne frem for Stortinget før behandlingen av jordbruksavtalen 2026.»

2.2.2 INNTEKSMÅL OG INNTEKSMÅLING

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet understreker at etter Hovedavtalen for jordbruket er det partene i fellesskap, gjennom Budsjettnemnda for jordbruket, som legger fram omforent tallgrunnlag for forhandlingene.

Avtalepartene bestilte i fellesskap et nytt tallgrunnlag fra Budsjettnemnda den 1. november 2023, en modifisert totalkalkyle for det aktive jordbruket etter vanlige regnskapsprinsipper.

Disse medlemmer viser til at opptrappingsplanen derfor inneholder prinsipper for et nytt tallgrunnlag, og er kjent med at Budsjettnemnda for jordbruket vil legge fram selve tallene i det nye tallgrunnlaget midt i april.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til merknadene under punkt 2.2.1 Innledende merknader, hvor det framgår at disse medlemmer primært mener at Stortinget ikke bør ta stilling til omfattende endringer når det gjelder inntektsmuligheter i landbruket gjennom en hastebehandling uten ansvarlige konsekvens- og kostnadsanalyser.

Dersom Stortinget likevel velger å hastebehandle dette, viser disse medlemmer til at Høyre og Venstre ikke var en del av flertallet som i bl.a. Innst. 8 S (2021–2022) ba regjeringen legge fram en forpliktende og tidfestet plan for å tette inntektsgapet mellom bønder og andre grupper i samfunnet.

Disse medlemmer viser til at bonden først og fremst er selvstendig næringsdrivende som skal og må hente ut storparten av inntektene gjennom produkter som produseres, og som forbrukere og produsenter etterspør. Disse medlemmer er grunnleggende enig i formuleringene i Meld. St. 11 (2023–2024) om at «inntekta på botnlina i om lag 38 000 foretak kan ikke vedtakast slik løn for arbeidstakarar kan». Likevel er det nettopp dette som i realiteten er grunnlaget for forslagene i meldingen. For det første skal sammenligningsgrunnlaget være et snitt av alle lønsmottakere og ikke et snitt av øvrige selvstendige næringsdrivende, og for det andre handler det i det alt vesentlige om størrelsen på budsjettoverføringene i de årlige statsbudsjettene. Disse medlemmer understreker også viktigheten av omtalen i Meld. St. 11 (2023–2024) kapittel 7.2, hvor det slås fast at en vesentlig økning i overføringene og inntektsmuligheten i seg selv kan bidra til større kostnadsvekst og dermed lavere inntektsvekst enn det jordbruksoppkjørene i utgangspunktet er ment å legge til rette for på tidspunktet for forhandlingene.

Komiteens medlem fra Miljøpartiet De Grønne mener at en inntektsopptrapping som sikrer at bøndenes inntekt kan komme på nivå med gjennomsnittlige lønnskakere innen 2027, er den viktigste faktoren for å nå målet om 50 pst. selvforsyning korrigert for import av fôr. Å opprettholde jordbruk over hele landet forutsetter at det lønner seg å produsere mat. Det gjør det, i mange tilfeller, ikke i dag.

Det er imidlertid helt avgjørende at beregningen av inntekter i jordbruket gjøres riktig. Dette medlems vurdering er at regjeringens foreslåtte modell ikke fører til et godt nok sammenligningsgrunnlag, og at modellen overvurderer bøndenes inntekt.

2.2.3 PRINSIPPER FOR NYTT TALLGRUNNLAG

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at regjeringen har foreslått en normeringsfaktor på 20 pst., som brukes

for å kunne sammenligne inntektsmuligheter i jordbruket med lønnsinntakere.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Venstre, understreker at denne normeringsfaktoren ikke er et effektiviseringskrav, men en justering som gjøres ut fra den kjennskapen man har til jordbruket om hvordan bønder i ulik grad bruker de inntektsmulighetene de har. Flertallet viser til at det er flere bønder som har andre mål for gårdsdriften enn å tjene mest mulig penger, men også denne delen av landbruket er viktig for å nå de landbrukspolitiske målene.

Flertallet mener det er både relevant og nødvendig å ta hensyn til at det er ulike ønsker med hensyn til å utnytte inntektsmulighetene når jordbrukets inntekt skal måles mot andre grupper, og viser til at Stortinget også tidligere har knyttet ulike forutsetninger til et inntektsmål for landbruket. Det vises i denne forbindelse til at under opptrappingen på 70-tallet var tilsvarende normering på om lag 40 pst. Gryttenutvalget pekte på 43 pst. som sitt laveste alternativ for normering.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Venstre mener derfor at det er en moderat normering som legges til grunn for opptrappingen, og det legges vekt på at denne normeringsfaktoren skal ligge fast over tid for å sikre mest mulig forutsigbarhet for næringen.

Disse medlemmer viser til at regjeringen foreslår at avsetning til investeringer i avskrivbar kapital som driftsbygninger, maskiner og utstyr skal trekkes fra årsresultatet. Disse medlemmer merker seg at dette foreslås for å kunne sammenligne næringsinntekter med lønn.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til merkningene under punkt 2.2.1 Innledende merknader, hvor det framgår at disse medlemmer primært mener at Stortinget ikke bør ta stilling til omfattende endringer når det gjelder inntektsmuligheter i landbruket gjennom en hastebehandling uten ansvarlige konsekvens- og kostnadsanalyser.

Dersom Stortinget likevel velger å hastebehandle saken, tar disse medlemmer i utgangspunktet til vitende regjeringens forslag knyttet til nytt tallgrunnlag og årsresultat i modifisert kalkyle. Disse medlemmer mener imidlertid at regjeringens forslag til normeringsfaktor framstår mest som «tenk på et tall», hvor det ikke er annen begrunnelse for å sette normeringsfaktoren til 20 pst. enn at det har skjedd etter «ei heilskapleg vurdering». Disse medlemmer er enige med regjeringen i at det kan argumenteres for en normeringsfaktor, men om det fornuftige tallet er 10, 20, 30 eller 43 pst. er nærmest umulig å fastslå basert på omtalen i Meld. St.

11 (2023–2024). Disse medlemmer etterlyser en grundigere analyse av hva som ligger bak regjeringens konklusjon, og av hvilke andre størrelser som eventuelt er vurdert. Disse medlemmer mener at dette underbygger disse medlemmers syn om at det ikke er forsvarlig å hastebehandle denne delen av Meld. St. 11 (2023–2024).

Disse medlemmer viser til forslaget fra Norsk Bonde- og Småbrukarlag om å medregne avkastning på egenkapital i inntektsgrunnlaget. Disse medlemmer viser til statsrådets brev datert 8. april 2024 til næringskomiteen, hvor forslaget omtales som «en høy statsgarantert avkastning på all investert kapital». Disse medlemmer deler statsrådets vurderinger. En garantert avkastning på all kapital vil gi feil insentiver og kan bidra til feilinvesteringer som verken bidrar til økt lønnsomhet eller nødvendig omstilling.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Høyre følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en normeringsfaktor etter modell fra Grytten-utvalget.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne viser til at om man skal nå målsettingen om 50 pst. selvforsyning korrigert for import, så trengs det et levende landbruk over hele landet, med ulike forutsetninger fra naturens side, og dette må også inntektsberegningen ta hensyn til. Den foreslåtte normeringsfaktoren på 20 pst. vil blåse opp det målte inntektsnivået i landbruket og således forstyrre beslutningsgrunnlaget for videre jordbruksoppgjør og jordbrukspolitik.

Det er etter disse medlemmers syn et problem at en slik normeringsfaktor måles i prosent, da en pro-sentsats vil få større betydning i kroner etter hvert som inntektsnivået i jordbruket øker og avstanden mellom observasjoner og sammenlikningsgrunnlaget tiltar.

Disse medlemmer viser til at regjeringen i Meld. St.11 (2023–2024) legger til grunn at det fortsatt skal regnes 1 845 timer i et årsverk i jordbruket. Et årsverk på 1 845 timer er 7,8 pst. høyere enn de 1 700 time-ne som regnes inn i et årsverk i andre yrker. Dette begrunnes i at arbeidstimer fra familiemedlemmer inngår i familieårsverket og den historiske begrunnelsen om at bønder er selvstendig næringsdrivende og bor på arbeidsplassen.

Disse medlemmer vil vise til at samtlige høringsinstanser har kritisert årsverkbegrepet regjeringen legger til grunn. Disse medlemmer mener at når bønder inntekt skal sammenliknes med andre lønnsinntakere, så bør også timetallet i årsverket være så likt som mulig.

Videre vil disse medlemmer vise til at kapital er en innsatsfaktor på lik linje med arbeid i jordbruket.

Når vi snakker om egenkapital og kapitalinnsats, så snakker vi om bøndene og deres families sparepenger og egenkapital som investeres i gården, enten til vedlikehold eller for å gi fremtidig konsummuligheter/lønnsevne. Disse medlemmer vil vise til at manglende anerkjennelse av egenkapitalens betydning i jordbruket var en av hovedgrunnene til at man i 2021 fikk «Bondeopprør21», og at misnøyen i næringa med at deres investeringer i egenkapital ikke ble synliggjort i totalalkylen for jordbruket i stor grad er grunnen til at både Grytten-utvalget ble satt ned og at Stortinget behandler denne stortingsmeldingen.

Disse medlemmer vil vise til at hvis kapitalen i jordbruket ikke godtgjøres, vil den tæres bort. Alternativet til avkastning på egenkapital er enten at kapital og infrastruktur på gården forvitrer, eller at dette finansieres gjennom gjeld. Skal egenkapital favoriseres fremfor gjeld, må avkastningen settes høyere enn gjeldsrenten.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede og komme tilbake til Stortinget med forslag til endringer i hovedavtalen for jordbruket for å innføre jordbruksforhandlinger for inneværende år.»

«Stortinget ber regjeringen gjøre følgende endringer i beregningen av gjennomsnittlig jordbruksinntekt foreslått i Meld. St.11 (2023–2024):

- Det legges ikke til en normeringsfaktor på 20 pst. i beregning av gjennomsnittlig jordbruksinntekt for nivåsammenlikning.
- For beregning av gjennomsnittlig jordbruksinntekt for nivåsammenlikning skal det legges til grunn at et årsverk i landbruket er på 1 700 timer.
- For beregning av gjennomsnittlig jordbruksinntekt for nivåsammenlikning skal det i totalalkylen budsjetteres med en gjennomsnittlig avkastning på all egenkapital investert i jordbruket høyere enn gjeldsrente.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt understreker at en forutsetning for å beregne avkastning på egenkapital investert i ikke avskrivbar kapital, er at en streng priskontroll og konsesjons- og eiendomsregelverk for jordbruket videreføres og, hvis mulig, strammes inn fremover.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne viser videre til at avkastning på den avskrivbare kapitalen bør ta utgangspunkt i investert verdi på kapitalen, og ikke i bokført verdi.

Normeringsfaktor

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne mener det er uheldig å legge til grunn en normeringsfaktor på 20 pst. før inntektssammenligning. Regjeringens argumentasjon for å legge inn en normeringsfaktor er at flere bønder i dag driver på «hobbybasis» og at det er store variasjoner i driftseffektivitet i sammenlignbare bruk. En slik argumentasjon overser imidlertid at mange bønder også befinner seg i motsatt ende av skalaen. Noen presser marginene hardere enn de bør for å øke den målte effektiviteten, for eksempel ved å utsette nødvendige investeringer i vedlikehold av bygg, maskinpark og jord for å få økonomien til å gå rundt. Dette ble påpekt av flere aktører under næringskomiteens høring den 4. april 2024.

Disse medlemmer mener at å legge inn en normeringsfaktor på 20 pst., slik regjeringen foreslår, i praksis vil innebære å legge til grunn at bønder skal tjene dårligere enn andre yrkesgrupper. Konsekvensen vil være at bøndenes gjeldsgrad vil fortsette å øke, at egenkapitalen slites ned, at mange bønder vil gi opp, og at mer jordbruksareal vil gå ut av drift. Alt dette svekker Norges selvforsyningssevne.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om å ikke legge til grunn en normeringsfaktor ved sammenligning av inntekt i jordbruket og andre yrkesgrupper.»

Avsetning til investeringer

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne er kritiske til at regjeringen foreslår å unnta jord fra avsetning til investeringer i avskrivbar kapital. En del av regjeringens argumentasjon er at jord uansett stiger i verdi. Bønder kan imidlertid ikke ta ut gevinsten fra denne verdistigningen uten å selge produksjonsgrunnlaget sitt og dermed redusere fremtidige inntektsmuligheter. Jorda er den viktigste egenkapitalen i jordbruket, og bønder investerer betydelige midler i jorda for å opprettholde produksjonsevnen, noe som er en forutsetning for å opprettholde og øke selvforsyningssevnen.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen inkludere investeringer i jord i beregningen av avsetning til investeringer i avskrivbar kapital.»

Antall timer per årsverk

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne viser til at det i dag regnes 1 845 timer per årsverk i jordbruket, som er høyere enn i andre sektorer. Ved 37,5 timers arbeidsuke og fem ukers ferie vil et årsverk utgjøre omtrent 1 700 arbeidstimer i året. En sentral del av begrunnelsen for det høyere antallet timer per årsverk i jordbruket, som har ligget til grunn siden 1970-tallet, er at bønder ikke har arbeidsreiser siden de som regel bor på arbeidsplassen.

Disse medlemmer viser til at arbeidslivet har forandret seg mye siden 1970-tallet. Mange arbeidstakere kan i dag gjøre hele jobben sin hjemmefra, uten at det så langt har utløst noe krav fra arbeidsgiversiden om at arbeidstakere med hjemmekontor skal jobbe flere timer per år enn andre. Disse medlemmer mener at det er urimelig å legge til grunn 1 845 timer per årsverk i jordbruket ved sammenligning med lønnstakere, blant annet fordi reisevei er et vesentlig mindre gyldig argument enn det var på 1970-tallet.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til grunn 1 700 timer per årsverk i jordbruket ved inntektssammenligning med andre yrkesgrupper.»

Kostnad for inntektsutjevning

Komiteens medlemmer fra Rødt og Miljøpartiet de Grønne viser til næringskomiteens høring den 4. april 2024, der flere av komiteens medlemmer stilte spørsmål ved den samlede kostnaden for å tette inntektsgapet mellom bønder og lønnstakere. Meld. St. 11 (2023–2024) gjør ingen forsøk på å beregne denne kostnaden.

Disse medlemmer mener, uavhengig av hva man måtte mene om de politiske implikasjonene, at det er avgjørende at Stortinget vet hva det koster å gjennomføre en opptrapping som sikrer at inntektsmulighetene i jordbruket kan komme på nivå med vanlige lønnstakere innen 2027.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen snarest legge fram en oversikt over den samlede kostnaden ved å sikre inntektsutjevning mellom bønder og andre yrkesgrupper under forskjellige forutsetninger, herunder

- å ikke legge til grunn en normeringsfaktor før sammenligning
- å inkludere investeringer i jord i beregningen av avsetning til investeringer i avskrivbar kapital, og
- å legge til grunn at et årsverk i jordbruket utgjør 1 700 timer.»

2.2.4 SAMMENLIKNINGSGRUPPE

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til merknadene under punkt 2.2.1 Innledende merknader, hvor det framgår at disse medlemmer primært mener at Stortinget ikke bør ta stilling til omfattende endringer når det gjelder inntektsmuligheter i landbruket gjennom en hastebehandling uten ansvarlige konsekvens- og kostnadsanalyser.

Dersom Stortinget likevel velger å hastebehandle saken, tar disse medlemmer til etterretning at regjeringen ikke lenger vil basere sammenligningsgrunnlaget med industriarbeidere, men med et gjennomsnittlig nivå på lønn for alle arbeidstakere. Som disse medlemmer peker på i punkt 2.2.1 Innledende merknader, er det noe merkelig å først slå fast at bønder er selvstendig næringsdrivende, for så å utelukkende basere nivået på inntektsmulighetene på lønnsnivå for arbeidstakere, og ikke på en sammenligning med øvrige selvstendig næringsdrivende. Sammenlikningen med alle arbeidstakere tar heller ikke hensyn til ulike utdanningsnivå og sammenhengen dette har med inntekt. Normalt kompenseres lengre utdanningsløp med høyere inntektsmulighet enn korte utdanningsløp men til gjengjeld har de med korte utdanningsløp mulighet til å tjene penger fra et tidligere tidspunkt i livet. Disse medlemmer viser dessuten til Menon-publikasjon nr. 14/2016: Selvstendig næringsdrivende i Norge, hvor det framgår både at selvstendig næringsdrivende i snitt arbeider 1 880 timer i løpet av et år, og at mannlige selvstendig næringsdrivende, som det er et betydelig flertall av i jordbruket, har en medianinntekt som er 12 pst. lavere enn for mannlige lønsmottakere og samtidig arbeider 15 pst. mer, eller tilsvarende 282 timer mer per årsverk.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Høyre følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen videreføre lønn til industriarbeidere som sammenligningsgrunnlag for fremtidige beregninger av inntektsmuligheter i landbruket.»

2.2.5 ÅRSVERKSOMGREPET

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre viser til merknadene under punkt 2.2.1 Innledende merknader, hvor det framgår at disse medlemmer primært mener at Stortinget ikke bør ta stilling til omfattende endringer når det gjelder inntektsmuligheter i landbruket gjennom en hastebehandling uten ansvarlige konsekvens- og kostnadsanalyser.

Dersom Stortinget likevel velger å hastebehandle saken, tar disse medlemmer til etterretning at re-

gjeringsen etter en samlet vurdering legger til grunn at det ikke skal gjøres endringer i årsverksbegrepet i jordbruket, som siden 2002 har vært beregnet til 1 845 timer. Disse medlemmer er kjent med at det helt siden 1970-tallet har vært beregnet et noe høyere timetall per årsverk for jordbruket enn for industriarbeidere fordi bønder ikke har arbeidsreiser, men vil peke på at mye har forandret seg i arbeidshverdagen for både bønder og industriarbeidere siden 1970-tallet, samtidig som regjeringen, når det gjelder sammenligningsgruppe for øvrig, går bort fra å sammenligne bønder med industriarbeidere. Om det riktige timetallet å legge til grunn ut fra dette er 1 700, 1 750, 1 800, 1 845 eller et annet timetall, er nærmest umulig å fastslå basert på omtalen i Meld. St. 11 (2023–2024). Disse medlemmer viser også her til Menon-publikasjon nr. 14/2016: Selvstendig næringsdrivende i Norge, nærmere omtalt i punkt 2.2.4 ovenfor, hvor det framgår at øvrige selvstendige næringsdrivende arbeider om lag like mye som det regjeringen har lagt til grunn at timetallet i et årsverk i jordbruket skal beregnes til.

2.2.6 OPPTRAPPING AV INNTEKSMULIGHETENE

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre viser til merknadene under punkt 2.2.1 Innledende merknader, hvor det framgår at disse medlemmer primært mener at Stortinget ikke bør ta stilling til omfattende endringer når det gjelder inntektsmuligheter i landbruket gjennom en hastebehandling uten ansvarlige konsekvens- og kostnadsanalyser. Hva en økning i inntektsmulighetene med sikte på å lukke den gjennomsnittlige inntektsforskjellen til et justert gjennomsnitt av lønn for arbeidstakere fram til 2027 medfører av økonomiske konsekvenser, er per nå umulig å overskue og derfor helt uforsvarlig å vedta. Potensielt vil dette ha store økonomiske konsekvenser og medføre et økt finansieringsbehov for flere titalls mrd. kroner de neste årene. Disse medlemmer deler regjeringens vurdering om at «budsjettstøtta må fastsettes innfor ei samla vurdering av heile det økonomiske handlingsrommet». Disse medlemmer viser i denne sammenheng til at regjeringen senest 5. april 2024 la fram et forslag til langtidsplan for det norske forsvaret der det legges opp til en økning i bevilgningene på 600 mrd. kroner i løpet av 12 år. Dette tilsier at det vil være begrenset rom i norsk økonomi for andre store satsinger. Disse medlemmer vil derfor gjøre en selvstendig vurdering knyttet til hvert enkelt jordbruksoppgjør, hvor budsjettstøtten til landbruket nettopp sees i sammenheng med andre viktige samfunns mål.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Rødt, mener

en opptrapping av inntektsmulighetene i jordbruket er avgjørende for å nå målet om økt selvforsyning og om å ha et landbruk i hele landet. Flertallet mener derfor det skal legges til grunn et mål om å jamstille bondens inntekt med andre grupper innen 2027.

På denne bakgrunn fremmer flertallet følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til grunn følgende inntektsmål: 'Inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper skal tettes innen 2027'.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at jordbruksforhandlingene skjer på bakgrunn av et tallgrunnlag levert av Budsjettnemnda for jordbruket. Prinsippene for dette tallgrunnlaget fastsettes av Stortinget og danner rammen for modellen for inntektsberegning. Disse medlemmer registrerer at regjeringen foreslår å gå over fra å måle inntektsutvikling til å måle inntektsnivå. Det innebærer et behov for å endre måten inntekten beregnes på. Det vises til de avgrensninger, forutsetninger og vilkår som er foreslått fra regjeringen i stortingsmeldingen. Disse medlemmer støtter at disse avgrensningene, forutsetningene og vilkårene, slik de er omtalt i stortingsmeldingen, skal legges til grunn for jordbruksoppgjørene fremover.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Venstre, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre fremtidige jordbruksoppgjør basert på den modell for måling av inntektsnivå, med forutsetninger, avgrensninger og vilkår, som følger av Meld. St. 11 (2023–2024).»

Komiteens medlemmer fra Høyre mener det er utfordrende å være bombastiske knyttet til hvilket nivå normeringen skal ligge på, da det faglige grunnlaget for beregning er svakt, og at det innarbeidede sammenligningsgrunnlaget for inntektsberegning knyttet til industriarbeiderlønn bør videreføres. Disse medlemmer mener likevel det er flere elementer i regjeringens opplegg det er riktig å legge til grunn, og vil derfor stemme subsidiært for forslaget knyttet til valg av modell fremlagt i Meld. St. 11 (2023–2024).

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne mener en opptrapping av inntektsmulighetene i jordbruket er avgjørende for å nå målet om økt selvforsyning og ha et landbruk i hele landet. Disse medlemmer mener derfor det skal legges til grunn et mål om å jamstille bondens inntekt med andre grupper innen 2027. Disse medlemmer viser videre til at

jordbruksforhandlingene skjer på bakgrunn av et tallgrunnlag levert av Budsjettnemnda for jordbruket. Prinsippene for dette tallgrunnlaget fastsettes av Stortinget og danner rammene for modellen for inntektstberegning. Disse medlemmer registrerer at regjeringen foreslår å gå over fra å måle inntektsutvikling til å måle inntektsnivå. Det innebærer et behov for å endre måten inntekten beregnes på.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til grunn følgende inntektsmål: 'Inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper skal tettes innen 2027. Inntektsgapet skal tettes i fremtidige jordbruksoppgjør basert på den modell for måling av inntektsnivå hvor et årsverk er 1 700 timer, normeringsfaktor settes til 5 pst., og at avsetning til avskrivbar kapital skal regnes med grunnlag i investert verdi og ikke bokført verdi, og ellers de vilkår som følger av Meld. St. 11 (2023–2024)'.»

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen følge opp sine forpliktelses i henhold til jordbrukets klimaavtale om å bidra til å endre matforbruket i den norske befolkningen slik at dette forbruket i størst mulig grad blir i tråd med kostholdsradene.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen pålegge en merkeordning for egne merkevarer (EMV) med kjedenavn, produsent og produktets opprinnelsesland.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen fremme en plan i løpet av 2024 for å øke norskandelen av frukt og grønt i offentlige innkjøp, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen utvide opprinnelsesmerking for å gi forbrukerne mulighet til å ta opplyste valg.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av ordningen med prisnedskrivning av korn for å vurdere hvordan ordningen best kan stimulere til mindre bruk av kraftfôr og mer bruk av norskprodusert grovfôr samt bidra til norsk selvforsyning.

Forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen endre beregningsmodell for selvforsyning og matsikkerhet slik at norsk sjømat også medregnes, herunder også at import av innsatsfaktorer til fôr i krise kan erstattes av norskproduserte innsatsfaktorer.

Forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre:

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen sikre at Norges offensive handelspolitiske interesser vektlegges like tungt som jordbruksinteressene i handelspolitikken.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en konsekvensanalyse av hvordan handelspolitikken for jordbruksvarer påvirker handelen for andre varer.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen om å ikke legge til grunn en normeringsfaktor ved sammenligning av inntekt i jordbruket og andre yrkesgrupper.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen stimulere til økt bruk av grovfôr og beitebruk, og at dette skal være førende for staten i jordbruksforhandlingene.

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen foreslå en jordpakke for å få opp planteproduksjon hvor tilskuddene til drenering, grøfting og bærekraftig bruk av jord økes.

Forslag 12

Stortinget ber regjeringen innføre krav til opprinnelsesmerking i storchusholdning og restauranter (HoReCa).

Forslag fra Høyre:

Forslag 13

Stortinget ber regjeringen utarbeide en normeringsfaktor etter modell fra Grytten-utvalget.

Forslag 14

Stortinget ber regjeringen videreføre lønn til industriarbeidere som sammenligningsgrunnlag for fremtidige beregninger av inntektsmuligheter i landbruket.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne:*Forslag 15*

Stortinget ber regjeringen foreslå å senke kvotetaket for kumelk og geitemelk i jordbruksforhandlingene.

Forslag 16

Stortinget ber regjeringen sikre at opptrapping av jordbrukets inntektsmuligheter gjennomføres uten at prisnedskrivning på korn økes, og at det gjennomføres en faglig utredning om hvilket nivå ordningen bør ligge på for å oppnå målet om produksjonsbalanse mellom korn- og grasområdene.

Forslag 17

Stortinget ber regjeringen foreslå nye produksjonsregulerende virkemidler for egg, svin, sau og storfe for å unngå overproduksjon, i jordbruksforhandlingene 2024.

Forslag 18

Stortinget ber regjeringen legge til en kategori for «norsk standard» i offentlige innkjøp med kriterier om at leverandør skal kunne dokumentere at produktene er produsert til en kvalitet, for eksempel tilsvarende Kvalitetssystem i Landbruket (KSL)-standard, for å gjøre det enklere for innkjøpere å skrive tilbud som kan legge til rette for norskproduserte varer.

Forslag 19

Stortinget ber regjeringen fjerne all samordning av avløsertilskuddet med annen inntekt.

Forslag 20

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en trinnvis plan for å redusere prisnedskrivningsordninga for korn, samtidig som tilskudd som styrker selvforsyning gjennom drenering, istandsetting av jord og landbruk over hele landet, styrkes.

Forslag 21

Stortinget ber regjeringen utrede og komme tilbake til Stortinget med forslag til endringer i hovedavtalen for jordbruket for å innføre jordbruksforhandlinger for inneværende år.

Forslag 22

Stortinget ber regjeringen gjøre følgende endringer i beregningen av gjennomsnittlig jordbruksinntekt foreslått i Meld. St.11 (2023–2024):

- Det legges ikke til en normeringsfaktor på 20 pst. i beregning av gjennomsnittlig jordbruksinntekt for nivåsammenlikning.
- For beregning av gjennomsnittlig jordbruksinntekt for nivåsammenlikning skal det legges til grunn at et årsverk i landbruket er på 1 700 timer.
- For beregning av gjennomsnittlig jordbruksinntekt for nivåsammenlikning skal det i totalkalkylen budsjetteres med en gjennomsnittlig avkastning på all egenkapital investert i jordbruket høyere enn gjeldsrente.

Forslag 23

Stortinget ber regjeringen inkludere investeringer i jord i beregningen av avsetning til investeringer i avskrivbar kapital.

Forslag 24

Stortinget ber regjeringen legge til grunn 1 700 timer per årsverk i jordbruket ved inntektssammenlikning med andre yrkesgrupper.

Forslag 25

Stortinget ber regjeringen legge til grunn følgende inntektsmål: «Inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper skal tettes innen 2027. Inntektsgapet skal tettes i fremtidige jordbruksoppgjør basert på den modell for måling av inntektsnivå hvor et årsverk er 1 700 timer, normeringsfaktor settes til 5 pst., og at avsetning til avskrivbar kapital skal regnes med grunnlag i investert verdi og ikke bokført verdi, og ellers de vilkår som følger av Meld. St. 11 (2023–2024)».

Forslag fra Fremskrittspartiet:*Forslag 26*

Del II av Meld. St. 11 (2023–2024) Plan for opptrapping av inntektsmulighetene i jordbruket sendes tilbake til regjeringen.

Forslag 27

Stortinget ber regjeringen gjennomføre en helhetlig gjennomgang av jordbruksavtalesystemet og legge denne frem for Stortinget før behandlingen av jordbruksavtalen 2026.

Forslag fra Rødt og Miljøpartiet De Grønne:*Forslag 28*

Stortinget ber regjeringen fjerne merverdiavgift på norskprodusert frukt og grønt.

Forslag 29

Stortinget ber regjeringen utarbeide en opptrappingsinstruks for å øke norskandelen av innkjøpt mat i Forsvaret.

Forslag 30

Stortinget ber regjeringen snarest legge fram en oversikt over den samlede kostnaden ved å sikre inntektsutjevning mellom bønder og andre yrkesgrupper under forskjellige forutsetninger, herunder

- å ikke legge til grunn en normeringsfaktor før sammenligning
- å inkludere investeringer i jord i beregningen av avsetning til investeringer i avskrivbar kapital, og
- å legge til grunn at et årsverk i jordbruket utgjør 1 700 timer.

4. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding I, IV, V, VII fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne.

II og III fremmes av en samlet komité.

VIII og IX fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne,

X fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne.

VI fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne.

XI fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Rødt.

XII fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Venstre.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen snarest mulig starte arbeidet med en offentlig utredning som kan legge grunnlag for en stortingsmelding om fremtidens mat-systemer, der folkehelse, klima, natur og landbruks- og matpolitikk blir satt i sammenheng.

II

Stortinget ber regjeringen vektlegge Norges beredskapspotensial i den videre oppfølgingen av Totalberedskapskomisjonens rapport NOU 2023: 17.

III

Stortinget ber regjeringen sikre at kritiske samfunnsfunksjoner gis fortrinn ved kriser slik at blant annet handel og produksjon av matvarer går mest mulig normalt under en krise.

IV

Stortinget ber regjeringen utarbeide konkrete beredskapsplaner for en krisesituasjon som sikrer alle nordmenn nok mat.

V

Stortinget ber regjeringen ta initiativ til å utarbeide en felles nordisk risiko- og sårbarhetsanalyse for forsyningssikkerhet for mat.

VI

Stortinget ber regjeringen arbeide etter et mål om at 50 pst. selvforsyning, korrigert for import av fôr, skal nås innen 2030.

VII

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget våren 2025 med en plan for mer plantebasert mat, hvor målet er at den samlede norske plantebaserte produksjonen skal styrkes og sammenhengen mellom de ulike leddene i verdikjeden skal økes.

VIII

Stortinget ber regjeringen revidere strategien for økologisk landbruk i 2024.

IX

Stortinget ber regjeringen utrede og prøve ut et teigbasert system, eller tilsvarende, som skal bidra til drift av krevende areal.

X

Stortinget ber regjeringen gå gjennom tilskuddssystemet for å vurdere om overføringene til jordbruket fører til en styrking av norsk selvforsyning, og at mer jord i Norge tas i bruk til matproduksjon.

XI

Stortinget ber regjeringen legge til grunn følgende inntektsmål: Inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper skal tettes innen 2027.

XII

Stortinget ber regjeringen gjennomføre fremtidige jordbruksoppgjør basert på den modell for måling av inntektsnivå, med forutsetninger, avgrensninger og vilkår, som følger av Meld. St. 11 (2023–2024).

XIII

Meld. St. 11 (2023–2024) – Strategi for auka sjølv-
forsyning av jordbruksvarer og plan for opptrapping

av innteksmoglegheitene i jordbruket – vedlegges
protokollen.

Oslo, i næringskomiteen, den 11. april 2024

Willfred Nordlund

leder

Torgeir Knag Fylkesnes

ordfører

